

2023-2027

LEADER Oost-Groningen

Lokale ontwikkelings-
strategie (LOS)

Voorwoord

Oost-Groningen kenmerkt zich als dynamische regio waar bewoners en ondernemers door eigen inzet en initiatief hun regio verder willen ontwikkelen. Het is een regio met diverse landschappen, zoals het beekdallandschap in Westerwolde, het Veenkoloniale landschap en het weidse polderlandschap van het Oldambt. Een gebied met een rijk verleden met monumentale boerderijen, een klooster en Groninger borgen, maar zeker ook een gebied waar kansen liggen op sociaal vlak en voor economische innovatie.

De regio Oost-Groningen is op zowel economisch, toeristisch als sociaal opzicht versterkt, na de succesvolle afronding van het vorige LEADER-programma (2014-2022). Dit resulteerde in enkele honderden projecten vanuit dorpen, ondernemers, stichtingen en verenigingen die hun bijdrage hebben geleverd aan het oplossen van de verschillende opgaven, dan wel het creëren van nieuwe kansen in de regio.

Het LEADER-gebied Oost-Groningen wil door met het versterken van het gebied en wil anticiperen op nieuwe uitdagingen en kansen die voor ons liggen zoals klimaat- en landschapsopgaven, maar ook op het gebied van gezondheid en beweging. Daarnaast zal het werkingsgebied van het programma groter worden doordat de gehele gemeente Midden-Groningen als logisch geheel nu onderdeel zal worden van het LEADER-gebied.

Er liggen dus voldoende aanknopingspunten en opgaven in het gebied Oost Groningen om verder aangemerkt te willen blijven als LEADER-regio. Ook de zes deelnemende gemeenten hebben wederom op voorhand hun inhoudelijke als financiële commitment uitgesproken voor de komende jaren. Voor u ligt daarom deze Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) die opgesteld is middels een uitgebreid gebiedsproces met stakeholders zoals inwoners, ondernemers, gemeenten en deskundigen uit de regio. Het programma richt zich op een drietal thema's; "Economie, landbouw en toerisme", "Sociale cohesie en gezondheid" en tot slot "Klimaat, landschap en duurzaamheid".

Wij hebben met zorg, met plezier én bovenal met hart voor Oost-Groningen gewerkt aan deze ontwikkelingsstrategie.

B.H.M. Link

Voorzitter van de LEADER Actiegroep Oost-Groningen en burgemeester van de gemeente Veendam

Colofon

Uitgave	LEADER Actiegroep Oost-Groningen
Tekst en redactie	Provincie Groningen i.s.m. Syntera
Vormgeving en opmaak	JantyDesign
Illustraties	JantyDesign
Foto's	De foto's komen van Huisman Media, Provincie Groningen, projectaanvragers en uit projectaanvragen en bijbehorende websites.
Druk	Provincie Groningen

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Groningen d.d. 17 juli 2023

Inhoudsopgave

Begrippenlijst	6
----------------	---

1. LEADER: voor, door en van de burgers

1.1	LEADER subsidieregeling 2023-2027	8
1.2	Zeven principes	8
1.3	Totstandkoming LOS	11
1.4	Status LOS	12

2. Het gebied en haar bewoners

2.1	Ligging en kenmerken	14
2.1.1	Gemeentes	14
2.1.2	Landschapstypes	17
2.1.3	LEADER Oost-Groningen	18

3. Sterkte-zwakte analyse (SWOT)

3.1	Samenvatting SWOT	20
3.2	Conclusie SWOT	22
3.3	Kwaliteiten en kansen	22

4. Strategie

4.1	Invulling van de thema's en bepaling van de strategie	24
4.2	Economie, landbouw en toerisme	25
4.3	Sociale cohesie en gezondheid	25
4.4	Klimaat, duurzaamheid en landschap	27
4.5	(Internationale) samenwerking	28
4.6	Vertaling van de thema's naar algemene doelen	28
4.7	Integraliteit	28
4.8	Innovatie	28
4.9	Aansluiting bij overig beleid	29
4.9.1	Samenwerkingen LEADER	29
4.10	Meetbare doelstellingen	29
Thema 1	Economie, landbouw en toerisme	30
Thema 2	Sociale cohesie en gezondheid	32
Thema 3	Klimaat, duurzaamheid en landschap	33
4	(Internationale) samenwerking	34
4.11	Conclusie	34

5. Voorbeeldprojecten

1	Doorontwikkeling Brouwhotel Parkzicht Veendam	36
2	Arboretumdorp Blijham	37
3	Familieparken landgoed Tenaxx	38
4	Nieuwbouw buurthuis voor Ganzedijk en Hongerige Wolf	39
5	De Zuivelmand: professionalisering zuivelbedrijf	40
6	Prefab Strobouw	41
7	Trappenbedrijf naar nieuw niveau	42
8	Restauratie en herbestemming monumentale boerderij	43
9	Recreatiegebied Borgerswold	44

Programmateam: Jarne Heuff, Suzanne Lammersen en René Perton (p.61)

Brouwhotel Veendam (voorbeeldproject, p.36)

6. Samenwerking

6.1	Samenwerking met Duitsland	46
6.2	Samenwerking met Estland	46
6.3	Samenwerking met Oost-Drenthe	46
6.4	LEADER Netwerk Nederland	46
6.5	Samenwerking met ELARD	48

7. Financiering

Financiering	50
--------------	----

8. Activiteitenplan

8.1	Uitvoering van projecten	54
8.2	Bestuur en organisatie LAG	55
8.3	Administratie	55
8.4	Communicatie	55

9. Organisatie

9.1	Verhouding tussen LAG en steungroepen	58
9.2	Positie, taken en bevoegdheden LAG/steungroepen	58
9.3	Profiel en samenstelling LAG	59
9.4	Voorlopige lijst leden LAG en steungroepen	60
9.5	Van oude naar een nieuwe LAG	61
9.6	Organisatie van de uitvoering	62

10. Beheer- en toezichtregeling/werkwijze

10.1	LAG werkwijze	64
10.2	Belangenverstrengeling	64
10.3	Jaarverslag	66
10.4	Tussentijdse bijsturing	66
10.5	Transparantie	66
10.6	Risico's	66

11. Selectiecriteria en selectieprocedure subsidieaanvragen

11.1	Procedure en proces	68
11.2	Subsidiepercentages	69
11.3	Algemene beoordelingscriteria	69
11.3.1	Aanvragers	70
11.3.2	Voorkeur LAG	70
11.3.3	Niet subsidiabel	71
11.4	Monitoring	71
11.5	Effectmeting en evaluatie	72

Bijlagen

Bijlage 1	Totstandkoming LOS	74
Bijlage 2	Samenvatting SWOT-analyse	76
Bijlage 3	Gezamenlijke verklaringen	85
Bijlage 4	Risico's en beheersmaatregelen	90
Bijlage 5	Checklist en selectiecriteria aanvragen	91

Notities	95
----------	----

Begrippenlijst

Bottom-up	Bij een bottom-up aanpak komt de ontwikkeling van een gebied van onderop tot stand: bewoners nemen zelf het heft in handen om hun leefomgeving te verbeteren
CLLD	Community-led local development
ELARD	European LEADER Association for Rural Development
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GS	Gedeputeerde Staten
LAG	Lokale Actiegroep
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
LNN	LEADER Netwerk Nederland
LOS	Lokale Ontwikkelingsstrategie
MKB	Midden Klein Bedrijf volgens Europese normen
NIMBY	Not in my backyard (niet in mijn achtertuin)
NSP	Nationaal Strategisch Plan
SMART	Specifiek Meetbaar Aanvaardbaar Realistisch Tijdgebonden
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
Spin-off	Voorbeeldfunctie voor andere projecten
SWOT	Sterkte-zwakte analyse
RvO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
W.E.R.O.	Westerwolde Emsland Rheiderland Oldambt

Hoofdstuk 1.

LEADER: voor, door en van de burgers

Project:

Speelbos Meeden: een plek
mèt en voor het hele dorp
Meeden, 2020

1. LEADER: voor, door en van de burgers

1.1 LEADER-subsidieregeling 2023-2027

De LEADER-werkwijze en het bijbehorende programma dat gericht is op brede plattelandsontwikkeling bestaat in Nederland meer dan 30 jaar. Het gebied Oost-Groningen is meer dan 25 jaar aangemerkt als LEADER-gebied binnen de provincie Groningen en heeft inmiddels drie volledige LEADER-programma's in de regio succesvol uitgevoerd.

Plattelandsontwikkeling voor, door en van burgers zelf, dat is kort gezegd waar LEADER voor staat. Het is een instrument van de EU om energie in lokale gemeenschappen te mobiliseren. De LEADER-subsidieregeling maakt deel uit van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Alle lidstaten, waaronder Nederland, hebben daarvoor een Nationaal Strategisch Plan (NSP) ingediend bij de Europese commissie, dat gezamenlijk opgesteld is door het Rijk, de provincies en de Unie van Waterschappen.

In het nieuwe GLB krijgt LEADER een grotere rol, waarbij naast het bevorderen van de plattelandseconomie ook doelen van belang zijn die betrekking hebben op klimaat, milieu en biodiversiteit. De nieuwe LEADER-periode start in 2023 en loopt t/m 2027. Het aantal LEADER-gebieden in Nederland zal naar verwachting toenemen van 20 gebieden in de periode 2014-2022 tot 32 in de nieuwe LEADER-periode. Voor deze gebieden is ruim € 54 miljoen aan EU middelen uit het GLB beschikbaar, waarvan voor Oost-Groningen bijna € 4,7 miljoen. Met cofinanciering vanuit de provincie Groningen en de deelnemende zes Oost-Groninger gemeenten komt het totaal aan publiek geld voor de periode tot en met 2027 op ongeveer € 14,7 miljoen uit.

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) is dus tot stand gekomen in samenspraak met heel veel betrokkenen uit het gebied. Net als bij het vorige LEADER-programma hebben de gemeenten ook in de nieuwe periode 2023-2027 de intentie om financieel bij te dragen. Momenteel zijn zij bezig de benodigde gemeentelijke cofinanciering langjarig vast te leggen in hun meerjarenbegrotingen. Deze LOS en de bijbehorende SWOT-analyse zijn door de Lokale Actiegroep (LAG) goedgekeurd tijdens haar vergadering op 18 januari 2023. Het College van Gedeputeerde Staten heeft de LOS vastgesteld op 17 juli 2023.

1.2 Zeven principes

De LEADER-aanpak draait om de volgende zeven principes:

1. Bottom-up benadering

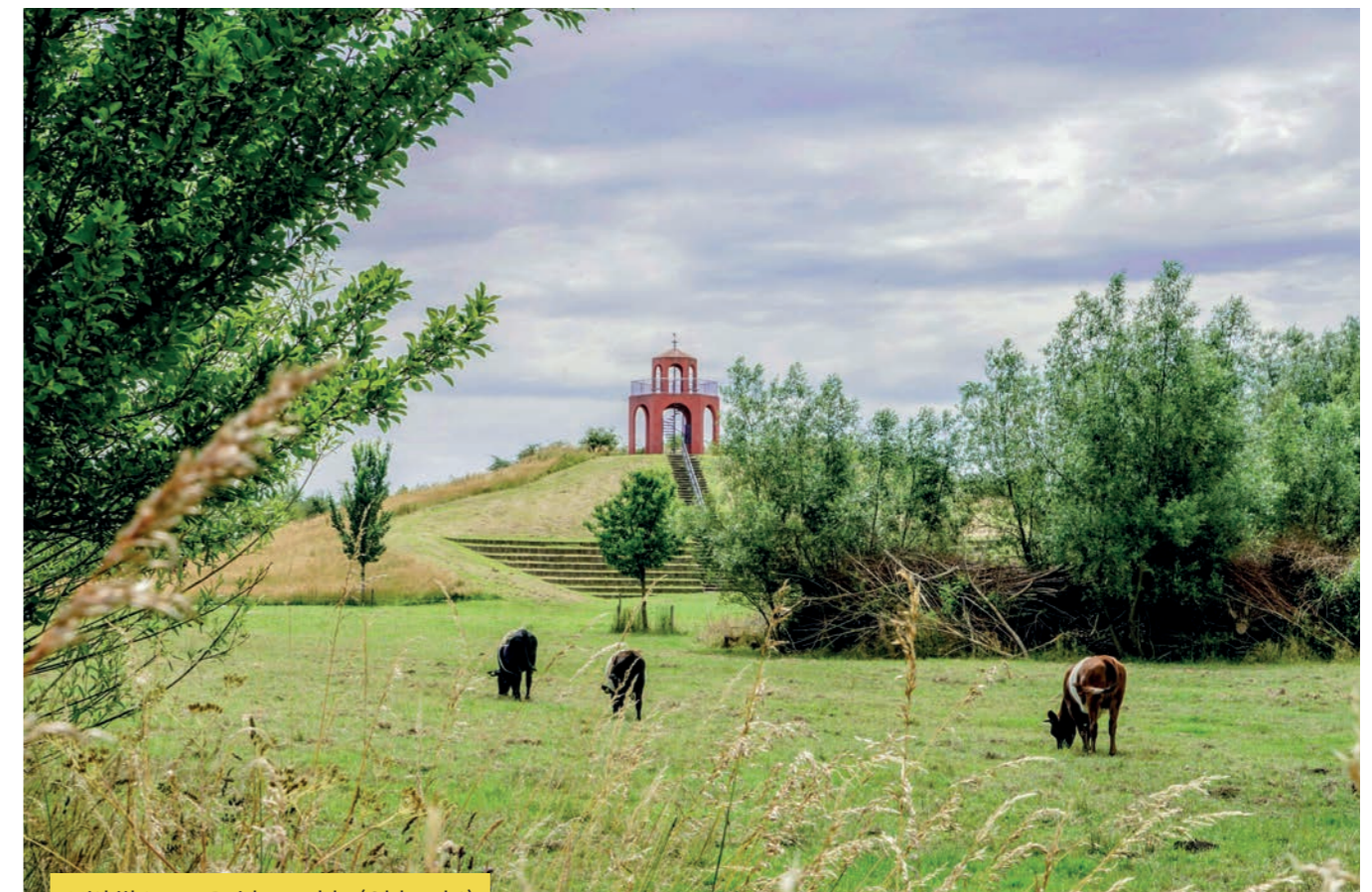
Dit vormt het hart van de LEADER-methode. LEADER gaat ervan uit dat een representatieve groep mensen uit een lokale gemeenschap zelf het beste in staat is om van onderop, vanuit hun gedeelde behoeften en verwachtingen, de ontwikkeling van hun gebied vorm te geven.

2. Gebiedsgeoriënteerde aanpak

Bij LEADER ligt de nadruk op de ontwikkeling van het hele gebied, waarmee het zich onderscheidt van een meer projectgerichte aanpak. Gebiedsontwikkeling, actieve samenwerking van lokale stakeholders en ontwikkelingsstrategieën gaan bij LEADER hand in hand. Het gaat om kleine, homogene, sociaal en functioneel samenhangende gebieden. De bewoners hebben vaak gezamenlijke tradities, zijn lokaal geworteld en hebben gedeelde behoeften en verwachtingen.

Camperplaats Loosterstee in Vriescheloo (Westerwolde)

Uitkijktoren Reiderwolde (Oldambt)

Stakeholdersbijeenkomst thema Sociale Cohesie en gezondheid

Stakeholdersbijeenkomst thema Klimaat, duurzaamheid en landschap

3. Lokale Actiegroep

De Lokale Actiegroep (LAG) is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS). Zij activeert en ondersteunt initiatieven, organiseert kennisuitwisseling en beoordeelt welke projecten een bijdrage krijgen. De LAG moet bestaan uit burgers, ondernemers en vertegenwoordigers van lokale organisaties en overheden, waarbij de overheden geen meerderheid mogen hebben.

4. Integrale en multi-sectorale aanpak

De ontwikkelingsstrategie van de LAG moet integraal en multi-sectoraal zijn. Dat wil zeggen dat zowel economische, sociale als ecologische (duurzame) ontwikkelingen onderdeel uit moeten maken van deze strategie. Het streven is dat daarbij overlap en verbindingen ontstaan die tot vernieuwende ontwikkelingen leiden.

5. Netwerken

De LAG is een netwerk van lokale partners, dat door haar strategie en activiteiten verbindingen stimuleert tussen lokale actoren en anderen in de ontwikkelingsketen. De voordelen van netwerken overstijgen inmiddels het lokale niveau; ook de nationale en internationale netwerken zijn steeds belangrijker geworden om plattelandsbewoners, plaatsen en acties te verbinden. Op landelijk niveau werken de momenteel 20 LEADER-gebieden samen binnen het LEADER Netwerk Nederland. Op Europees niveau verbindt ELARD de 3000 LEADER-gebieden in de 29 EU- en niet-EU-lidstaten.

6. Innovatie

Elke LAG wordt geacht te streven naar nieuwe ideeën en oplossingen voor de ontwikkeling van het gebied. Door het creëren van de juiste voorwaarden en omstandigheden en door het cultiveren van nieuwe en frisse ideeën kan het gebied hier langdurig profijt van hebben.

7. Samenwerken

Alleen ga je sneller, samen kom je verder. Samenwerken is essentieel voor veel van de bovengenoemde principes en de LEADER-aanpak in het algemeen. Zowel binnen een LEADER-gebied als tussen de verschillende LAG's op provinciaal, landelijk of Europees niveau. Samenwerken is echter geen doel op zich, er moet wel sprake zijn van een duidelijke meerwaarde. Uitwisseling van succesvolle benaderingen en praktijken kan waardevolle nieuwe inzichten en perspectieven opleveren voor een gebied.

1.3 Totstandkoming LOS

Oost-Groningen neemt voor de periode 2023-2027 opnieuw deel aan het Europese LEADER-programma. Daarvoor heeft Nederland op landelijk niveau een nationaal strategisch plan (NSP) opgesteld. Hierbij is er voor gekozen om LEADER in te zetten voor sociaaleconomische versterking en voor klimaatdoelen. Om op regionaal niveau aanspraak te kunnen maken op dit Europese geld, moet Oost-Groningen een Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) opstellen en uitvoeren.

LEADER Oost-Groningen bestaat uit een Lokale Actie Groep (LAG) en drie subregionale steungroepen, die op een vergelijkbare manier als de LAG zijn samengesteld. (Zie ook hoofdstuk 9). De Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) Oost-Groningen is tot stand gekomen door samenwerking van de LAG Oost-Groningen en Syntera, adviesbureau voor de gebouwde leefomgeving. De sterkte-zwakte analyse (SWOT) die de basis vormde van de vorige LOS is daar waar nodig herzien en aangepast, op basis van de meest recente gegevens. Die herziene versie vormt de grondslag van de nieuwe LOS.

Als LAG vinden we het belangrijk om de bevolking ook te betrekken bij de totstandkoming van de ontwikkelingsstrategie. De kracht van LEADER is immers de 'bottom-up' aanpak, waarbij de ontwikkeling van een gebied van onderop tot stand komt: bewoners nemen zelf het heft in handen om hun leefomgeving te verbeteren. Zij weten ook vanuit hun eigen ervaring hoe dat het beste kan. Voor het ontwerp van de LOS 2023-2027 zijn er meerdere bijeenkomsten georganiseerd waarbij wij als LAG samen met de drie steungroepen (Oldambt, Westerwolde en Veenkoloniën), de Provincie Groningen, de zes Oost-Groninger gemeenten en diverse stakeholders nagedacht hebben over de nieuwe LEADER-strategie. Tijdens de bijeenkomsten zijn de doelstellingen bepaald, aan de hand van gekozen thema's. De steungroepen zien wij als een goede doorsnede van de bevolking van Oost-Groningen. De steungroepen zijn voor 2/3 samengesteld uit maatschappelijke leden en voor 1/3 uit bestuurders van de betrokken gemeenten.

1.4 Status LOS

Deze LOS is dus tot stand gekomen in samenspraak met heel veel betrokkenen uit het gebied. Net als bij het vorige LEADER-programma dragen de gemeenten en de provincie ook in de nieuwe periode 2023-2027 zorg voor de co-financiering. Deze worden langjarig vast gelegd in hun meerjarenbegrotingen. Deze worden langjarig vast gelegd in hun meerjarenbegrotingen. Deze LOS en de bijbehorende SWOT-analyse zijn door de LAG goedgekeurd tijdens haar vergadering op 18-01-2023. Het College van Gedeputeerde Staten heeft de LOS vastgesteld op xx-xx-2022.

Kieldiep Kielwindeweer

Hoofdstuk 2. Het gebied en haar bewoners

Project
Camping en lunchcafé
Noorderloo
vriescheloo, 2018

2. Het gebied en haar bewoners

2.1 Ligging en kenmerken

Oost-Groningen ligt in het noordoosten van Nederland. Aan de oostkant grenst het aan Duitsland, aan de zuidkant aan Drenthe. Het beslaat de gemeentes Oldambt, Stadskanaal, Pekela, Veendam, Westerwolde en Midden-Groningen. In het gebied ligt een aantal grotere plaatsen zoals Winschoten, Veendam, Stadskanaal en Hoogezand, kernen met een sterke regionale functie. Voor een groter voorzieningenaanbod kunnen de inwoners van de streek terecht in de stad Groningen, maar ook in stedelijke kernen in Drenthe zoals Assen en Emmen. Vlak over de grens zijn ook de Duitse plaatsen Leer, Haren, Bunde, Papenburg en Rhede in trek.

Men kan het gebied ook naar landschapstype onderverdelen, waarbij de scheidslijnen gemeentegrens-overschrijdend zijn. In die indeling wordt het gebied gekenmerkt door een aantal streken met grote landschappelijke en cultuurhistorische waarden: het weidse Oldambt, het bosrijke Westerwolde, de uitgestrekte Groninger Veenkoloniën en het open en landelijke Duurswold.

2.1.1 Gemeentes

Gemeente Midden-Groningen

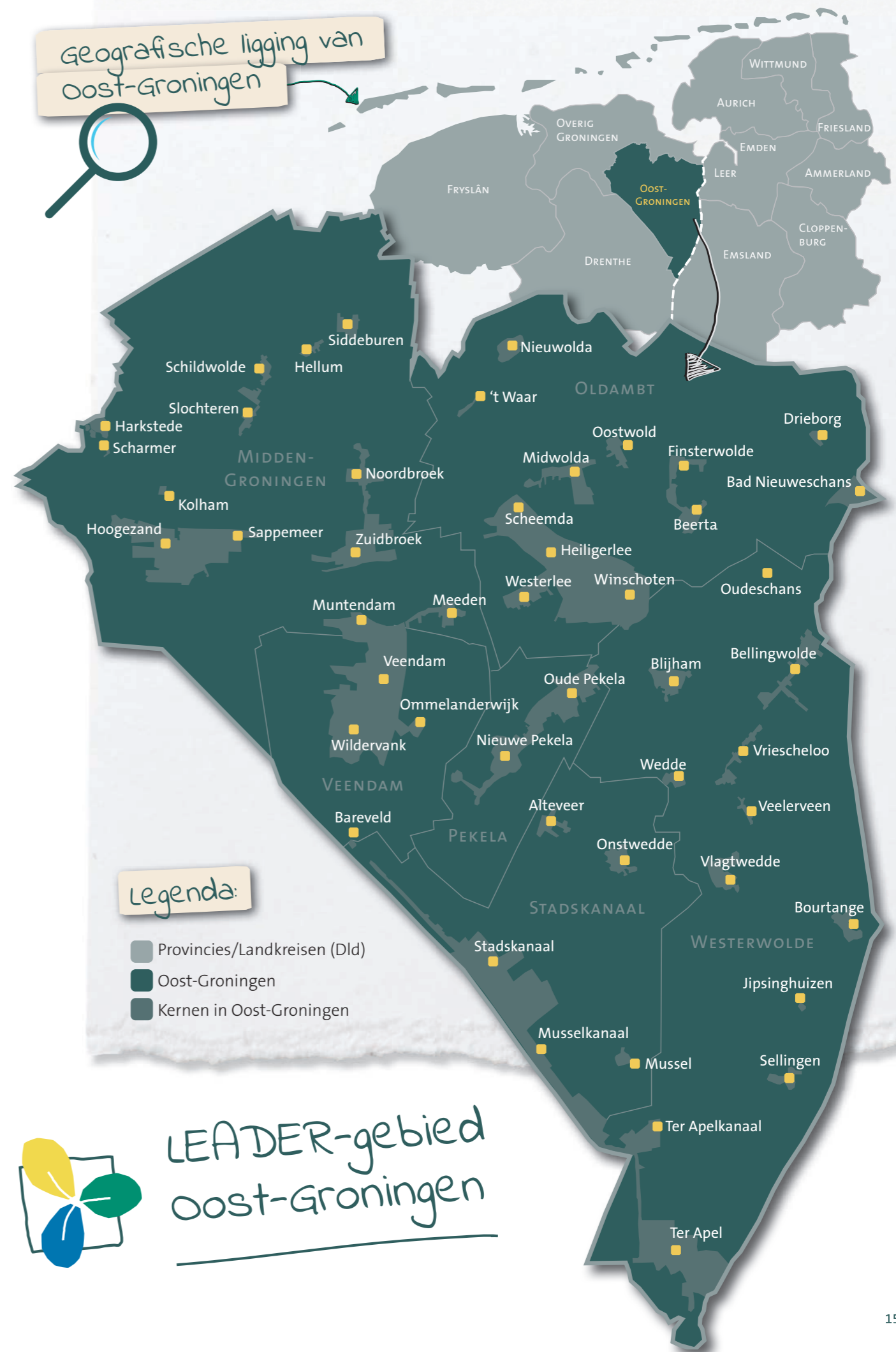
De gemeente Midden-Groningen heeft 60.898 inwoners. Hoogezand-Sappemeer is de grootste kern en huisvest de meeste voorzieningen. Men kan in deze kern terecht bij het winkelcentrum de Hooge Meeren waar naastgelegen ook het Kielzog Theater en een bioscoop gevestigd zijn. De gemeente is per trein verbonden met Winschoten, Veendam, Duitsland en Groningen-stad. Op het gebied van recreatie biedt de gemeente een breed aanbod aan bezienswaardigheden en activiteiten. De Heemtuin en het Landgoed Fraylemaborg zijn populaire bestemmingen voor een wandeling. Daarnaast hebben verschillende musea zich in de gemeente gevestigd, zoals het Groninger Schaatsmuseum, het Museum voor Handwerktuigen en het Nationaal Busmuseum. Er is ook een uiteenlopend scala aan sportverenigingen aanwezig in de gemeente.

Gemeente Veendam

De gemeente Veendam heeft 27.466 inwoners waarvan het grootste deel in de kern Veendam woont. De plaats Veendam kent de meeste voorzieningen. In het centrum zijn veel winkels te vinden. Daarnaast is hier ook het van Beresteyn theater gevestigd waar een divers aanbod van voorstellingen plaatsvindt. De gemeente kent ook verschillende musea, zoals het Veenkoloniaal Museum en recreatiegebied Borgerswold. Op het gebied van beweging biedt de gemeente verschillende sportmogelijkheden waaronder de golfclub in Veendam en het Zwembad Tropiqua. De gemeente is per trein verbonden met de stad Groningen. De gemeente biedt verschillende vormen van onderwijs. Zo zijn er verschillende basisscholen, is er een middelbare school en kan men ook een MBO opleiding volgen.

Gemeente Oldambt

De gemeente Oldambt heeft 38.521 inwoners. De grootste kern is de stad Winschoten, waar het centrum een breed scala aan winkelvoorzieningen biedt. Er bevinden zich ook middelbare scholen, een MBO school en verschillende basisscholen. Voor het culturele aanbod kan men terecht bij Cultuurhuis De Klinker. In Scheemda bevindt zich het Ommelander ziekenhuis.

Fraeylemaborg, Slochteren

Op het gebied van recreatie biedt de gemeente een breed aanbod aan activiteiten en bezienswaardigheden. Voorbeelden hiervan zijn Thermen Bad Nieuweschans, het Indoor Speelparadijs De Leeuwenborg, boerderij Hermans Dijkstra en het Rosarium. De gemeente kent ook evenementen zoals Adrillen, Waterbei, de nacht van Winschoten en de RUN. Sinds de aanleg van het Oldambtmeer biedt de gemeente ook de mogelijkheden voor vaarrecreatie en om te wonen aan het water. De gemeente is per trein verbonden met de gemeente Midden-Groningen, de stad Groningen en met Duitsland.

Gemeente Pekela

Er wonen in totaal 12.196 mensen in de gemeente Pekela. Oude Pekela vormt de grootste kern en biedt verschillende voorzieningen rondom en in winkelcentrum De Helling. Op het gebied van cultuur kan men Het Kapiteinshuis Pekela bezoeken. De gemeente kent verschillende sportlocaties, zowel binnen als buiten. In Nieuwe Pekela kan men terecht bij sporthal de Spil en in Oude Pekela bij sporthal de Binding. Ook zijn er verschillende sportclubs aanwezig.

Gemeente Stadskanaal

De gemeente Stadskanaal huisvest 31.851 inwoners, waarvan meer dan de helft in de grootste kern, Stadskanaal, wonen. Deze kern bevat veel verschillende voorzieningen, zoals het Refaja Ziekenhuis en een centrum met een grote verscheidenheid aan winkels. Op cultureel vlak kan men voorstellingen bezoeken in het Theater Geert Teis of naar de film bij bioscoop Smoky 1-2-3. Daarnaast kan men in de gemeente ook verschillende musea bezoeken zoals museum Musica, of een ritje maken met Museumspoorlijn STAR. De gemeente wordt in de toekomst mogelijk per trein via Veendam verbonden met Groningen. Op het gebied van educatie biedt de gemeente basisonderwijs en middelbaar onderwijs en MBO opleidingen. Er is in de gemeente ook veel gelegenheid om te sporten, er bevindt zich een breed scala aan sportclubs.

Gemeente Westerwolde

In totaal wonen er 26.571 mensen in de gemeente Westerwolde. De gemeente grenst aan de Duitse grens en heeft goede verbindingen met Duitsland. De grootste kern binnen de gemeente is Ter Apel, dat over een ruim voorzieningsniveau beschikt. Het gebied is in trek bij toeristen vanwege een goed aanbod van vakantieparken en dagattracties, zoals het Dinopark Landgoed Tenaxx, de Wonderwereld, het Klooster in Ter Apel en de Burcht Wedde. Andere publiekstrekkers zijn vesting Bourtange en natuurlijk de natuur.

2.1.2 Landschapstypes

Oldambtster landschap

Het Oldambtster landschap wordt gekenmerkt door weidsheid. In het verleden maakten rijke boeren de dienst uit in dit kleigebied, vanuit hun typisch Oldambtster boerderijen. Een groot deel van deze monumentale boerderijen staat er nog altijd, afgewisseld door kleine arbeiderswoningen. Het gebied kent nog steeds veel grootschalige akkerbouw, waarbij de focus ligt op het verbouwen van graan. Het gebied wordt ook gekenmerkt door de aanleg van het Oldambtmeer en de bouw van Blauwestad. Met zijn 8 km² is het één van de grootste meren van Nederland.

Veenkoloniaal landschap

Voor de meeste plaatsen in de Groninger Veenkoloniën begon de ontwikkeling met de ontginning van het veen, waarbij in de negentiende eeuw vrijwel alle turf is afgegraven. Er is er een compleet nieuw landschap ontstaan, gedomineerd door lintbebouwing langs kanalen, die deels al weer gedempt zijn. Dit geeft het landschap een geheel eigen sfeer. Het gebied kent grootschalige landbouw waarbij de focus ligt op aardappelen en suikerbieten. De gemeenten die onder de Groninger Veenkoloniën vallen zijn de gemeenten Veendam, Pekela, een groot deel van de gemeente Stadskanaal en een deel van gemeente Midden-Groningen.

Westerwoldse landschap

Dit gebied is lange tijd een sterk geïsoleerde streek geweest. Het lag als een zandrug in het grootste moerasgebied van West-Europa: het Bourtangerveen. Vanaf de negentiende tot ver in de twintigste eeuw zijn de heidevelden en veengebieden van Westerwolde ontgonnen, waarbij ook veel bos is aangeplant. Dit geeft het gebied een geheel eigen karakter. Vanouds is de landbouw belangrijk (aardappelen, bieten, graan), maar de laatste jaren neemt het toerisme in Westerwolde flink in betekenis toe. De landschappelijke kwaliteit is in trek, met name de (herstelde) beekdalen en linie van vestingwerken zijn populair.

Duurswoldse landschap

Het Duurswoldse landschap wordt gevormd door een boogvormige rug van keileem en dekzand, omringd door een aantal lager gelegen buitengebieden. Het gebied was eeuwen geleden bedekt met een laag poolijs die stuwwallen in het gebied gevormd heeft. Later vestigden zich jagers op deze hoger gelegen delen, zo ontstonden er de eerste dorpen. Het gebied werd gekenmerkt door uitgestrekte veengebieden met moerasbossen, maar door ontginning hebben deze een andere vorm gekregen. Rond de achttiende eeuw werden poldermolens gebouwd en nam de hoeveelheid akkerland toe, wat later door ruilverkaveling geleid heeft tot grootschalige landbouw. Rond de negentiende eeuw werden veel boerderijen gebouwd die inmiddels een monumentale status hebben.

2.1.3 LEADER Oost-Groningen

Deze gemeenten en landschappen vormen samen het LEADER-gebied Oost-Groningen. Het gebied is (voor Nederlandse begrippen) geografisch gezien groot. De gemeenten hebben grote overeenkomsten, maar kennen ook onderlinge verschillen. De gebieden zijn echter wel nauw verbonden. Elke subregio heeft een grotere kern waarin het voorzieningenaanbod van de subregio ligt. Binnen het gebied bestaan er diverse samenwerkingsverbanden, zowel tussen bijvoorbeeld corporaties, zorgpartijen, onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven, als op gemeentelijk niveau. Het gaat daarbij voor een groot deel ook om thema's die aansluiten bij waar wij ons in deze ontwikkelingsstrategie op richten: Economie, landbouw en toerisme, sociale cohesie en gezondheid en klimaat, duurzaamheid en landschap.

Nieuwe Pekela

Hoofdstuk 3. Sterkte-zwakte analyse

Project

Realisatie kabelbaan voor de
oversteek van de Ruiten AA
Ter Apel, 2016

3. Sterkte-zwakte analyse (SWOT)

Met het in kaart brengen van het gebied en zijn bewoners is de basis gelegd voor een SWOT-analyse, een methode waarmee per thema de sterktes, zwaktes, bedreigingen en kansen kunnen worden bepaald. De SWOT-analyse vormt de basis van de uiteindelijke ontwikkelingsstrategie voor de komende vier jaar. We hebben voor verschillende subthema's een SWOT gemaakt. In dit hoofdstuk bespreken we de samenvattende SWOT en de uiteindelijke keuze voor de thema's voor de aankomende LEADER-periode.

3.1 Samenvatting SWOT

Het schema op pagina 21 is een samenvatting van de SWOT-analyse en geeft een goed beeld van de belangrijkste sterke punten, zwaktes, kansen en bedreiging die kenmerkend zijn voor Oost-Groningen. Deze samenvatting is thema-overstijgend en beslaat het gehele gebied in de breedte.

Hoofdweg Nieuw Beerta, Oldambt

STERKTE

- Relatief lage grondprijzen
- Sterke ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit
- Goede ontsluitingsroutes
- Kennisinstituten in de buurt
- Landschap met cultuurhistorische waarde
- Groei van toerisme
- Sterk verenigingsleven
- Sterke landbouwsector
- Goede brede welvaart
- Rijke geschiedenis

ZWAKTE

- Relatieve onbekendheid van Oost-Groningen als toeristisch gebied
- Nuchtere karakter van Oost-Groningers, afwachtende houding
- Opleidingsniveau sluit niet aan bij vraag van werkgevers
- Vergrijzing en dalende beroepsbevolking
- Tekort geschikte (en betaalbare) woningen ouderen en jongeren
- Beperkte OV-mogelijkheden
- Grote groep mensen met ongezonde leefstijl/slechte gezondheid
- Er mist vaak een duidelijke visie op duurzaamheid in de toekomst

KANS

- Omslag van traditionele akkerbouw naar nieuwe toepassingen, nieuwe technologie en natuur-inclusieve landbouw
- Samenwerkingen tussen ondernemers
- Gebied is aantrekkelijk voor toeristische attracties
- Meer mogelijkheden in agrotourisme, natuurtoerisme en ecotourisme
- Gunstig vestigingsklimaat
- Grensoverschrijdende samenwerking met zowel Drenthe als Noord-Duitsland
- Samenwerking met onderwijsinstellingen en lokale industrie/bedrijven/zorg
- Grensoverschrijdende samenwerkingen met onder andere Drenthe en Duitsland zorgen voor meer (toeristische en industriële) verbindingen in de regio
- Combinatie sport en gezonde leefstijl
- Groene schoolpleinen en bedrijventerreinen
- Potentiële nieuwe treinverbindingen
- Lokale producten promoten en faciliteren in de distributie

BEDREIGING

- Trek van jongeren naar grotere steden
- Terugloop van basisscholen
- Ongezonde levensstijl (met name onder jongeren)
- Afname voorzieningen, door verplaatsing van kleinere dorpen naar de grotere kernen
- Afhankelijkheid van onvoorspelbare mondiale ontwikkelingen (energie, handel, klimaat, oorlog)
- Stikstofdossier
- Tekort aan technisch en zorg personeel
- NIMBY (not in my backyard/niet in mijn achtertuin)
- Ontgroening en vergrijzing vragen om andere woningen
- Vereenzaming van ouderen die langer zelfstandig thuis (moeten) blijven wonen
- Toename aan ouderen met verminderde mobiliteit
- Datacenters/windmolen/zonneparken vs. Landschap vs. Natuur vs. Landbouw

3.2 Conclusie SWOT

Oost-Groningen is een gebied met grote potentie. De mensen die er wonen zijn erg tevreden over hun leven en woonomgeving. Het landschap, met grote cultuurhistorische waarde, is ook zeer aantrekkelijk voor bezoekers die van rust, ruimte en natuur houden. De toeristische sector groeit, maar heeft nog veel grotere potentie. De ontsluitingsroutes voor bedrijven zijn goed, zowel over water als de weg. De grondprijzen zijn nog relatief laag, wat aantrekkelijk is voor nieuwe bedrijven die zich hier willen vestigen. Daarnaast zijn er in het gebied al op veel plekken zonne- en windparken gebouwd. Hoewel dit de energietransitie bevordert en helpt in het behalen van de geplande doelen, heerst er ook een gevoel van NIMBY (niet in mijn achtertuin) en worden deze initiatieven soms gezien als landschapsvervuiling. Daarnaast vraagt de sterke landbouwsector ook veel land. Hier ligt echter ook een kans voor een omslag van traditionele akkerbouw naar nieuwe toepassingen, nieuwe technologie en natuur-inclusieve landbouw, ontwikkelingen die door de stikstofcrisis alleen maar zullen versnellen. Dit kan gepaard gaan met het vergroenen van schoolpleinen en bedrijventerreinen, om zo de biodiversiteit te bevorderen en om beter ingespeeld te zijn op de klimaatverandering.

Het gebied heeft te maken met een vergrijzende bevolking en een dalende beroepsbevolking, terwijl de zorg onder hoge druk staat. Het gebied kent ook veel bewoners met een ongezonde levensstijl. Er liggen dus kansen voor scholen met op zorg gerichte studies, om samenwerkingen aan te gaan met lokale bedrijven en zorginstellingen. Daarnaast zien bewoners van wat kleinere dorpen met lede ogen aan dat belangrijke basisvoorzieningen langzaam verdwijnen of verplaatst worden naar grotere kernen. Het openbare vervoer naar kleinere kernen laat soms te wensen over, maar er liggen zeker kansen voor nieuwe verbindingen.

Hoewel het aantal huishoudens afneemt is er behoefte aan andere woningen. Het aantal en aandeel eenpersoons-huishoudens neemt toe. Daarnaast is er een toenemende import vanuit de stad Groningen en het westen van het land door de coronapandemie. De prijzen van de huizen zijn echter sterk gestegen en er is een groot tekort aan passende en betaalbare huisvesting voor met name jongeren (starters) en ouderen.

3.3 Kwaliteiten en kansen

Waar we vooral op willen inzetten is behoud en versterking van de kwaliteiten van Oost-Groningen als woon- en werkgebied, hoofdzakelijk voor de bestaande bewoners. Op basis daarvan bepalen we de prioriteiten. Die kwaliteiten (en de kansen die ze bieden) liggen op zeer uiteenlopende terreinen, wat alleen maar goed is, want dat biedt een breed pallet aan ontwikkelingsmogelijkheden. Zo willen we graag activiteiten stimuleren voor verdere ontwikkeling van het (agro)toerisme, maar ook projecten steunen voor behoud en versterking van de (bio)diversiteit van het landschap, de (beeld)kwaliteit van de dorpskernen en de sociale cohesie binnen een gemeenschap.

Het benutten en ontwikkelen van kwaliteiten vraagt wel om goede randvoorwaarden. Dat komt ook telkens naar voren uit de verschillende gesprekken die we met de steungroepen, de LAG en met diverse ondernemers en instellingen in Oost-Groningen voeren. Het gaat om de volgende (concrete en minder concrete) punten:

- betere profilering van het gebied als regio voor recreatie
- betere mogelijkheden voor (zakelijke) samenwerking tussen ondernemers én sectoren
- bieden van (passende woon)ruimte en activiteit voor de groeiende groep senioren
- bieden van passende en betaalbare woonruimte voor jongeren
- ruimte en ondersteuning voor versterking van dorps- en wijkinitiatieven en de sociale cohesie
- bieden van voldoende (vormen van) zorg en passende huisvesting
- aandacht voor duurzame ontwikkelingen en behoud en bescherming van landschappelijke kwaliteit

4. Strategie

Wat de hoofdthema's zijn van het LEADER-programma is in grote lijnen vastgelegd vanuit Brussel en door de deelnemende lidstaten zelf. Daarbinnen staat het de Lokale Actiegroepen vrij om te bepalen waar voor hun gebied de zwaartepunten komen te liggen. Het Nationaal Strategisch Plan schrijft voor dat LEADER zowel voor (1) brede plattelandontwikkeling als voor (2) klimaat, milieu, water en biodiversiteit wordt ingezet. Daarbij geldt de verplichting dat per doel in elk geval 20% van de beschikbare middelen wordt ingezet. De (ongeveer) resterende 60% is de bandbreedte die de LAG kan inzetten voor zelfgekozen prioriteiten.

4.1 Invulling van de thema's en bepaling van de strategie

Er is gekozen voor een zo integraal mogelijk programma, dat binnen de gekozen thema's ruime meerwaarde biedt voor de regio Oost-Groningen.

We zijn op zoek gegaan naar de kwaliteit en de kracht van het gebied om deze te behouden en uiteindelijk te versterken. Het is daarom ook belangrijk om samenwerkingsverbanden aan te gaan met verschillende gemeenten, sectoren en maatschappelijk betrokken personen. Hierdoor, maar ook door specifiek aandacht te schenken aan vraagstukken die spelen op verschillende leefgebieden, borgen we de integraliteit van het komende programma.

Aangezien we als regio al meerdere periodes hebben deelgenomen aan LEADER ontstond er al in een vroeg stadium een vrij helder beeld waar we ons de komende periode op willen focussen. Kijken we terug op de ervaringen over de afgelopen periode, dan zien dan zien we dat er van 2014-2022 in Oost-Groningen 408 aanvragen zijn ingediend, waarvan 305 projecten in aanmerking kwamen voor subsidie. We weten inmiddels vrij goed welke projecten het goed doen en welke projecten minder kans van slagen hebben. Die kennis nemen we mee naar de komende periode. Als we kijken naar de besteding van het totale budget in de vorige periode, dan zien we dat iets meer dan de helft van het geld (51%) is gegaan naar projecten die onder het kopje 'economie' vallen. Van de andere helft ging 29% naar leefbaarheid en 20% naar toerisme. Veel projecten die onder toerisme vallen hebben echter vaak ook een sterke economische component. Vandaar dat voor de komende periode beide afzonderlijke kopjes zijn samengevoegd tot één thema: economie en toerisme. Dit thema speelt ook in de nieuwe LOS een belangrijke rol.

Bij het bepalen van de nieuwe thema's zijn we niet over één nacht ijs gegaan. Als basis hebben we de SWOT-analyse gebruikt. Daarnaast hebben we de steungroepen geconsulteerd en hebben we verschillende stakeholdersbijeenkomsten gehouden. Ook hebben we nog op individuele basis gesprekken met mensen gevoerd. Al die input heeft geleid tot de keuze voor de volgende speerpunten/subthema's:

1. **Economie, landbouw en toerisme**
2. **Sociale cohesie en gezondheid (incl. zorg en sport)**
3. **Klimaat, duurzaamheid en landschap**

EU-subsidies

Nederland heeft in de periode 2014-2020 ruim € 7,4 miljard uitgegeven aan EU-subsidies. EU-subsidies doen ertoe, maar dragen niet per se bij aan de grootste uitdagingen waar we mee te maken hebben. Dat blijkt uit een onderzoek (oktober 2022) van de Algemene Rekenkamer onder zowel

subsidieontvangers als afgewezen aanvragers. Duidelijk is dat de EU-subsidie een positieve bijdrage levert aan projecten. 9 van de 10 respondenten die deelnamen aan het onderzoek zeggen dankzij de EU-subsidie een project sneller gestart te zijn, grootschaliger te hebben opgezet

of een betere kwaliteit van producten te hebben kunnen leveren. Van de aanvragers die niets kregen, staakte de helft het project. Een derde van deze aanvragers paste de aanpak aan.

Bron: Algemene Rekenkamer, oktober 2022

4.2 Economie, landbouw en toerisme

Bij dit thema ligt het zwaartepunt van de nieuwe LOS. Het versterken van de economische en toeristische bedrijvigheid en het verbreden van de landbouwactiviteiten levert namelijk meteen zichtbare en concrete resultaten op. Het zorgt voor werkgelegenheid, genereert omzet, komt ten goede aan de leefbaarheid en behoud van voorzieningen en kan allerlei andere ontwikkelingen in gang zetten of stimuleren. In de landbouw richten steeds meer ondernemers zich op verbredingsactiviteiten zoals de verkoop van groente, fruit, zuivel, ijs of streekproducten, rechtstreeks aan de klant. Of ze generen extra inkomsten door een B&B of minicamping te openen. Ook natuur-inclusieve landbouw, biologische teelt, voedselcoöperaties en voedselbossen mogen zich verheugen in een toenemende belangstelling. Met name deze kleinschalige landbouw, in een landschappelijk aantrekkelijk gebied mét de mogelijkheden van verbredingsactiviteiten, sluit goed aan op de toeristische markt. Economische en toeristische activiteiten staan immers nooit op zichzelf, ze zijn onderdeel van (en verbonden met) een sector van bedrijven met soortgelijke producten en/of activiteiten.

Met het investeren in een enkel bedrijf of activiteit via een subsidie versterk je dus eigenlijk ook de keten waartoe het behoort. De spin-off kan zo behoorlijk groot zijn. Een subsidie voor verbetering van het net van fiets- en wandelpaden bijvoorbeeld kan leiden tot een toestroom van fiets- en wandelliefhebbers, die zorgen voor meer overnachtingen op campings en in B&B's, meer omzet bij winkeliers en horeca langs de routes, stijging van de verkoop van streekproducten en meer bezoek voor musea, attracties en evenementen. En, ook niet onbelangrijk: het leidt tot meer arbeidsplaatsen. Het gaat hier uiteraard niet om éénrichtingsverkeer. Als meer ondernemers in deze keten van die subsidiemogelijkheid gebruik maken, bijvoorbeeld de campingbaas die extra camperplekken wil creëren, dat zorgt dat ook weer voor spin-off binnen (en buiten) die keten. Uiteindelijk willen we natuurlijk een ketting met hele sterke schakels, waarbij elke schakel bijdraagt aan de kracht van de hele keten, maar ook meeprofiteert van de andere sterke schakels.

De huidige spin-off op toeristisch en economisch vlak zou meer vruchten af kunnen werpen dan nu nog het geval is. Een betere profilering en promotie van dit gebied zal dan ook zeker tot een grotere stroom van toeristische bezoekers kunnen leiden.

Andere belangrijke speerpunten binnen dit thema:

- Het stimuleren van de detailhandel / MKB in de regio. Versterking van de kwaliteit van de bestaande ondernemers. Samenwerking met ondernemers buiten de eigen branche stimuleren.
- Versterking van agrariërs die hun landbouwactiviteiten willen verbreden of verduurzamen (natuurlijk beheer, innovatie, boerencamping, streekproducten, voedselbos en biologische teelt).
- Versterking van de kwaliteit van het kernwinkelgebied
- Arrangementvorming van recreatieve attracties en/of aanbieders
- Meer overnachtingsmogelijkheden

4.3 Sociale cohesie en gezondheid

De leefbaarheid in de dorpen staat in toenemende mate onder druk. De trek naar de grotere kernen blijft toenemen, waardoor voorzieningen in de kleinere dorpen verdwijnen. Bewoners van kleine kernen zijn steeds meer op zichzelf en elkaar aangewezen. Ze hebben elkaar steeds meer nodig. Door de groei van de groep 65-plussers, in combinatie met een groeiende groep mensen met gezondheidsproblemen, zal de vraag naar zorg toenemen. Tegelijkertijd is echter de verwachting dat in hetzelfde tijdsbestek het aantal zorgverleners en potentiële mantelzorgers in het gebied zal afnemen. Initiatieven waarbij zorgbehoeftige inwoners kunnen rekenen op hun buurtgenoten (Noaberschap), of waarbij formele en informele zorg de handen ineen slaan, juichen wij vanuit LEADER dan ook toe. Een mooi voorbeeld hiervan is het zorgproject 'Wedde dat 't lukt', dat hulp biedt op het gebied van wonen, zorg, welzijn en financiën. Dit zorgproject werd mede gefinancierd vanuit LEADER.

Reiderwolderpolder

Het LEADER-programma stimuleert dus activiteiten en ontmoetingsplaatsen en brengt op die manier bewoners bij elkaar. Daarbij gaat het ons niet alleen om de activiteit of de voorziening zelf, maar ook om de totstandkoming ervan. We hebben gezien dat juist initiatief vanuit het dorp zelf om gezamenlijk tot iets te komen, bijdraagt aan de sociale cohesie en daarmee de leefbaarheid. Het proces is voor ons dus minstens zo belangrijk als het resultaat. Het LEADER-programma zet zowel in op dorps- en wijkinitiatieven, als op verbetering en versterking van de (kwaliteit van) de openbare ruimte.

Andere belangrijke speerpunten binnen dit thema:

- Stimuleren van nieuwe vormen van noaberschap
- Steunen van particuliere initiatieven op gebied van zorg, ouderenhuisvesting, gemeenschapszin e.d.
- Verbeteren van accommodaties en dorpskernen
- Herbestemming van karakteristieke en monumentale panden
- Versterken van het aanbod van beweegparken e.d.
- Scholen en sportscholen met elkaar verbinden, schoolpleinen sportiever inrichten voor algemeen gebruik
- Dorps(moes)tuinen aanleggen, goed voor gezondheid en sociale cohesie
- Verbreden activiteiten buurthuizen (taalles, digitalisering, bankzaken etc.)

4.4 Klimaat, duurzaamheid en landschap

Het klimaat is de laatste jaren duidelijk aan het veranderen. Minder koude winters, warmere zomers met hittegolven en af en toe zelfs tropische temperaturen. Perioden met hevige regenval en wateroverlast, maar ook lange periodes van droogte met juist een groot tekort aan water. Als de aarde verder opwarmt, zullen deze extremen alleen maar toenemen. Ook Oost-Groningen zet in op duurzame investeringen om dit mooie gebied leefbaar te houden, om er prettig te kunnen wonen, werken, recreëren en genieten van de natuur.

Dat vraagt om creativiteit, innovatie, en zeer uiteenlopende maatregelen. Hierbij valt te denken aan het verduurzamen van huizen en bedrijven, opslag van regenwater, de transitie van de landbouw en het landelijk gebied, vergroten van de biodiversiteit en het versterken van landschapselementen.

Het LEADER-programma richt zich daarbij vooral op de volgende speerpunten:

- Behoud en versterking van de (bio)diversiteit in het landschap
- Ondersteunen van scholen, sportclubs en verenigingen bij verduurzaming van hun gebouwen
- Vergroening van schoolpleinen
- Terugbrengen van landschapselementen zoals fruitboomgaarden en heggen
- Ondersteunen van buurtinitiatieven om de straat/wijk te vergroenen en verduurzamen
- Initiatieven voor duurzaam watergebruik en -beheer
- Innovaties op het gebied van duurzaam produceren en slim hergebruik van materialen en grondstoffen
- Historische elementen terugbrengen in het landschap (jaagpaden, lintdorpen, slingertuinen etc.)
- Agrarische ondernemers ondersteunen bij het verbreden/verduurzamen van hun activiteiten
- Verduurzaming buitenruimte (groene daken, waterdoorlatende stenen, etc.)

4.5 (Internationale) samenwerking

Een van de doelstellingen uit het Europese LEADER-programma is samenwerking met actoren uit andere LEADER-gebieden, hetzij in eigen land, hetzij in andere EU-lidstaten. De samenwerking kan op verschillende niveaus plaatsvinden. Een van de speerpunten van samenwerking is kennisdeling. Dit kan bijvoorbeeld plaatsvinden door kennisuitwisselingsbijeenkomsten gericht op de leden van de LAG's uit meerdere gebieden. Ook kan er worden samengewerkt op concreet projectniveau. Gedacht kan worden aan grensoverschrijdende toeristische infrastructuur of arrangementen, koppeling van musea, uitwisseling van tentoonstellingen of samenwerking tussen (maatschappelijke) organisaties.

4.6 Vertaling van de thema's naar algemene doelen

Voor elk thema hebben we overkoepelende doelen geformuleerd. Deze vormen de basis voor de concrete maatregelen en doelstellingen die we verderop in paragraaf 4.10 presenteren.

Economie, Landbouw en Toerisme

1. De doorontwikkeling van het MKB, gericht op omzetgroei en werkgelegenheid
2. Het behoud en versterken van levendige dorpscentra en kernwinkelgebieden
3. Het creëren van een nieuw of extra verdienmodel voor landbouwers
4. Verbetering van de toeristische infrastructuur met als doel om dit een stevige positie in de plattelands-economie te geven

Sociale cohesie en Gezondheid

1. Versterken van de sociale cohesie en stimuleren van dorps- en wijkinitiatieven, met name ook op het gebied van (buurt)zorg en omzien naar elkaar
2. Versterking van de kwaliteit van de openbare ruimte
3. Ondersteuning van sport- en beweegmogelijkheden ter bevordering van een gezonde levensstijl

Klimaat, Duurzaamheid en Landschap

1. Verbetering van de klimaatbestendigheid van de leefomgeving
2. Verduurzaming van publieksvoorzieningen
3. Versterking van de landschappelijke kwaliteit en de biodiversiteit van dorpen, wijken en het landelijk gebied

4.7 Integraliteit

Bij een goed ontwikkelingsprogramma zijn verschillende sectoren en actoren met elkaar verbonden. Dat is ook in Oost-Groningen het geval. De relatie tussen de landbouw- en verwerkende industrie is daar het meest typerende voorbeeld van (zoals Avebe). Binnen de sectoren zien wij ook nieuwe kansen door betere samenwerking tussen de actoren(ondernemers). Betere kennis van elkaars bezigheden en ervaringen draagt bij aan een toename van de professionaliteit. Betere samenwerking draagt bij tot het aanboren van nieuwe markten. De toeristische sector is daarvan het beste voorbeeld, zoals we al eerder beschreven. Wanneer toeristisch ondernemers meer samenwerken, ontstaan zowel kansen voor arrangementen en een verrijking van het aanbod als voor een betere gezamenlijke profilering in de markt. De integraliteit zien wij ook in de samenwerking met de regio's die grenzen aan Oost-Groningen en die in hoge mate dezelfde opgaven kennen. De samenwerkingen met de aangrenzende LEADER-regio's willen wij de komende jaren graag voortzetten.

4.8 Innovatie

We willen ons inzetten voor ondernemers en andere partijen die een duwtje in de rug nodig hebben en ons inzetten op het versterken van bestaande kwaliteiten van de regio. Om kwaliteit te behouden en om aan te sluiten bij ontwikkelingen in de markt en de maatschappij is innovatie noodzakelijk. We zien daarbij innovatiemogelijkheden op het technologische vlak, maar ook op het gebied van duurzaamheid en van sociale innovatie.

Sociale en maatschappelijke innovatie zien wij vooral in de wijze waarop burgerinitiatieven tot stand komen. Bij burgerinitiatieven zijn het maatschappelijke partijen die iets beginnen, niet de lokale overheden. Deze initiatieven gaan ook in de regio Oost-Groningen een steeds grotere rol spelen. Zeker in kleinere kernen, waar het aanbod aan sociaal maatschappelijke diensten (welzijn, zorg, dagbesteding) afneemt, zien we nieuwe vormen ontstaan ter versterking van de leefomgeving. Bijvoorbeeld stichtingen die informele en formele zorg met elkaar verbinden en onder andere samenwerken met een dorpsondersteuner, zoals het reeds genoemde project 'Wedde dat 't lukt'. Hierdoor worden verschillende lijnen en organisaties met elkaar verbonden. Dat vraagt niet alleen om een nieuwe rol van bewoners uit deze dorpen, het vraagt ook om het bieden van ruimte en de vrijheid om te experimenteren.

Voor veel overheden en instellingen betekent dat een nieuwe manier van werken, een faciliterende houding en de durf om 'los te laten'. Ook in het LEADER-programma voor Oost-Groningen willen we daar uitgebreid de ruimte voor geven.

4.9 Aansluiting bij overig beleid

Eén van de criteria waar projecten aan moeten voldoen is dat zij niet strijdig zijn met ander vastgesteld beleid van bijvoorbeeld gemeenten, provincie en Europese fondsen. Projecten worden hierop getoetst. De LAG wil echter nog een stap verder gaan. Zij stimuleert initiatiefnemers om met andere partijen af te stemmen over gezamenlijke kansen en waar mogelijk de ontwikkeling en uitvoering van projecten samen op te pakken. Voorwaarde is wel dat de doelstellingen uit de LOS aan moeten sluiten bij doelstellingen van vastgesteld beleid van andere partijen. Gezien de doelstellingen die de LAG voor de periode 2023-2027 kiest, zou aansluiting met name mogelijk moeten zijn op het vlak van economie, recreatie & toerisme, landbouw, natuur, leefbaarheid, zorg en welzijn, duurzaamheid. De LAG zal ook zelf initiatieven ontplooiën om de aansluiting en gezamenlijke uitvoering van projecten te stimuleren.

4.9.1 Samenwerkingen LEADER

Het ontwikkelen van een sterk netwerk is belangrijk voor een succesvol LEADER-programma. Niet alleen samenwerkingen tussen gemeenten binnen ons LEADER-gebied, maar ook met andere LEADER-gebieden in Nederland en Europa. De samenwerkingen met onder andere LEADER-gebieden in Drenthe, Duitsland en Estland wierpen in vorige perioden al hun vruchten af, en ook in de komende periode vergroten ze de kans op het behalen van onze doelstellingen. Daarnaast is het belangrijk om onze doelstellingen te laten aansluiten op de verschillende college-programma's van de Oost-Groninger gemeenten, het Regionaal Woon- en Leefbaarheidsplan (RWLP) en de Strategische agenda Oost-Groningen. Hierdoor kunnen we de kans op succes optimaliseren voor de aankomende LEADER-periode.

4.10 Meetbare doelstellingen

Vanuit de algemene thema's die we hiervoor beschreven, hebben we per thema de volgende doelstellingen geformuleerd. De gestelde doelen gelden in principe voor de gehele LEADER-periode. Voor het bepalen van de concretere doelstellingen en het activiteitenplan geven we onszelf echter graag de ruimte om tussentijds bij te sturen of ambities zelfs scherper neer te zetten. Wij nemen ons dan ook voor om jaarlijks onze doelstellingen te monitoren en de doelstellingen voor het daaropvolgende jaar te actualiseren. Op die manier houden wij voor onszelf de ambitie hoog en kunnen we inspelen op actualiteiten en mogelijke externe factoren.

In de bijgevoegde tabellen zijn de doelstellingen per thema nader uitgewerkt.

Thema 1: Economie, landbouw en toerisme

Doel	Actie	Voorbeeld van te ondersteunen projecten
1.1 De doorontwikkeling van het behoud van het MKB, gericht op omzetgroei, innovatie en werkgelegenheid	De LAG stimuleert het MKB (minder dan 50 FTE bij aanvraag) waardoor een bedrijf zich door kan ontwikkelen	<ul style="list-style-type: none"> Fysieke investeringsprojecten van ondernemers gericht op groei/ behoud van omzet of groei van werkgelegenheid Projecten gericht op innovaties van MKB-ondernemingen
1.2 Het behouden en versterken van levendige dorpscentra en kernwinkelgebieden	De LAG stimuleert ondernemers (waaronder detailhandel) en ondernemersverenigingen die dorpscentra en kernwinkelgebieden levendig willen houden	<ul style="list-style-type: none"> Projecten gericht op structurele versterking van de levendigheid in dorpscentra en kernwinkelgebieden Het herstel van karakteristieke gevels in kernwinkelgebieden of ruimtelijk kwetsbare plekken Projecten om eenmalig een terugkerend evenement op te zetten
1.3 Het creëren van een nieuw of extra verdienmodel voor landbouwers	De LAG stimuleert landbouwers die middels een niet-reguliere neventak extra inkomsten genereren	<ul style="list-style-type: none"> Projecten van landbouwers waarin zij investeren in een extra tak van inkomen naast of als afgeleide van het reguliere landbouwbedrijf Projecten gericht op het produceren en verwerken van nieuwe teelten (of herintroductie) en vernieuwende toepassingen hiervan Projecten gericht op de productie en ontwikkeling van streekproducten zoals in de vorm van korte ketens en boerderijwinkels Projecten gericht op boerderij-educatie Projecten gericht op agrotourisme

Doel	Actie	Voorbeeld van te ondersteunen projecten
1.4 Verbetering van de toeristische infrastructuur met als doel om dit een stevige positie in de plattelands economie te geven	De LAG stimuleert het toerisme en toeristische ondernemers om een groeiend aantal toeristen naar de regio te trekken, door projecten en samenwerking zowel gericht op Oost-Groningen als op de toeristische versterking van de Duitse en Drentse grensstreek	<ul style="list-style-type: none"> Projecten van ondernemers gericht op de groei van het aantal overnachtingsmogelijkheden in het gebied door gebruik te maken van het streekeigen karakter Projecten gericht op het structureel toevoegen van (dag)attracties Projecten gericht op arrangementen en route-gebonden recreatie Stimuleren van initiatieven van ondernemers die inspelen op nieuwe ontwikkelingen en nieuwe markten rond/nabij eerder gedane of toekomstige investeringen in natuur en landschap en (agro) toeristische infrastructuur (o.a. in vaarverbindingen en het natuurnetwerk) Projecten waarbij ontbrekende verbindingen in de toeristische infrastructuur worden weggenomen (o.a. fiets-, wandel- en ruiterspaden) Verduurzaming van toeristische vervoersmiddelen Het stimuleren van culinair toerisme

Thema 2: Sociale cohesie en gezondheid

Doel

2.1 Versterken van de sociale cohesie en stimuleren van dorps- en wijkinitiatieven

Actie

De LAG stimuleert dorps- en wijkbewoners die in gezamenlijkheid een bijdrage willen leveren aan hun leefomgeving

Voorbeeld van te ondersteunen projecten

- Eenmalige projecten of projecten met een structureel karakter van inwonersgroepen, stichtingen, verenigingen en maatschappelijke organisaties ter bevordering van de leefbaarheid in hun omgeving.
- Projecten die structureel bijdragen aan het behoud of doorontwikkeling van maatschappelijke voorzieningen zoals dorpshuizen, verenigingsgebouwen en musea gericht op het faciliteren van aanvullende activiteiten
- Stimuleren van activiteiten en nieuwe methoden die verschillende bevolkingsgroepen (jong, oud, cultureel divers, statushouder, LHBTIQ+ etc.) met elkaar verbinden
- Projecten gericht op noaberschap, zorg, armoede bestrijding, voorkomen van eenzaamheid en laag geletterdheid

2.2 Versterking van de ruimtelijke kwaliteit

De LAG stimuleert initiatieven uit de regio gericht op de verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte

- Vergroten van de (beeld)kwaliteit en de cultuurhistorische waarden van de openbare ruimte van de dorpskernen ten behoeve van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat
- Stimuleren van initiatieven die bijdragen aan herbestemming van monumentale of karakteristieke gebouwen (zoals hergebruik en transformatie van vrijkomende (agrarische) bebouwing, functieverandering van kerken en industrieel erfgoed)
- Versterken van monumentale of karakteristieke terreinen en objecten zoals o.a. parken, kerkterreinen, begraafplaatsen, sluizen en grenspalen

Doel

2.3 Ondersteuning van sport- en beweegmogelijkheden ter bevordering van een gezonde leefstijl

Actie

De LAG stimuleert initiatieven gericht op een gezonde leefstijl onder meer door sport en beweging te faciliteren

Voorbeeld van te ondersteunen projecten

- Projecten gericht op de uitbreiding van sportmogelijkheden bij sportverenigingen door de toevoeging van extra faciliteiten
- Projecten voor de toevoeging of verbetering van beweegmogelijkheden in de openbare ruimte, op schoolpleinen, speeltuinen en beweegtuinten
- Projecten gericht op gezonde voeding

Thema 3: Klimaat, duurzaamheid en landschap

Doel

3.1 Verbetering van de klimaatbestendigheid van de leefomgeving/openbare ruimte

Actie

De LAG stimuleert organisaties en bedrijven om hun leefomgeving klimaatbestendig te maken

Voorbeeld van te ondersteunen projecten

- Projecten gericht op klimaatadaptatie in dorpen en wijken onder meer gericht op het vasthouden van water en het tegengaan van hittestress
- Klimaatbestendig en biodivers maken van dorpen, wijken, sportterreinen en bedrijventerreinen (o.a. aanplant groen)
- Verbetering van en het terugbrengen van waterstructuren ter bevordering van het afvoeren en/of vasthouden van water

3.2 Verduurzaming van publieksvoorzieningen

De LAG stimuleert verenigingen en stichtingen om accommodaties van publieksvoorzieningen te verduurzamen gericht op minder CO₂-uitstoot, verlaging van de energielasten en de vergroting van de biodiversiteit

- Projecten met (eenmalige) maatregelen om basisvoorzieningen te verduurzamen door de toepassing van duurzame energie, al dan niet in combinatie met maatregelen ten gunste van het klimaat en/of de biodiversiteit (zoals een groen dak, bloemenranden, gebruik van regenwater etc.)

Doel

3.3 Versterking van de landschapelijke kwaliteit en de biodiversiteit van dorpen, wijken en het landelijk gebied

Actie

De LAG stimuleert inwoners en organisaties om hun leefomgeving te verbeteren op het gebied van biodiversiteit en landschap

Voorbeeld van te ondersteunen projecten

- Projecten ter versterking van het landschap en biodiversiteit zoals de aanplant van (opgaande) beplanting, struikvormers, hagen, bloemenmengsels en/of bloembollen
- De aanplant van dorpsbossen, hoogstamfruitboomgaarden en voedselbossen.
- Projecten ter versterking van de kwaliteit van landschapstuinen, boerenerven en kerk- en pastorie-terreinen

4: (Internationale) samenwerking

Doel

4.1 Bevordering samenwerking tussen LEADER-gebieden

Actie

De LAG initieert en stimuleert projecten waarbij LAG's of bedrijven en organisaties (internationale) samenwerking en kennisuitwisseling bevorderen

Voorbeeld van te ondersteunen projecten

- Kennisuitwisselingsprojecten tussen de eigen LAG en een of meerdere andere LAG's
- Projecten waarbij ondernemers of organisaties uit het eigen gebied en een of meerdere andere LEADER-gebieden samen werken aan een concreet project

4.11 Conclusie

Strategie en samenwerking gaan hand-in-hand. Samen met andere partijen bouwen we aan een krachtige, toekomstbestendige regio. We kijken over grenzen en muren heen. Dat doen we binnen de thema's, maar ook binnen de regio's; we kijken naar aangrenzende regio's en kijken zelfs over landsgrenzen heen. Het resultaat is een brede, doorlopende plattelandsontwikkeling én een duurzame impuls op de gebieden klimaat, water en biodiversiteit.

Hoofdstuk 5. Voorbeeldprojecten

Project:
Hotelfunctie hotel
Java in ere hersteld
veendam, 2021

Doorontwikkeling Brouwhotel Parkzicht Veendam

Brouwhotel Parkzicht is een familiebedrijf sinds 1931, midden in het hart van Veendam. Naast hotelfunctie heeft het bedrijf een sterke lokale functie voor eten, drinken en uitgaan. Geïnspireerd door Duitse horecabedrijven kwam het idee op om een combinatie te creëren van brouwerij en restaurant. Hiervoor werd, met behulp van een LEADER-bijdrage, een unieke glazen brouwinstallatie in het restaurant geplaatst. Daarnaast is het horeca gedeelte gemoderniseerd en verbouwd. Inmiddels worden er diverse soorten bier gebrouwen onder de merknaam Bogdike. Tevens is bijgedragen

gedaan aan de aanschaf van een etiketteermachine en bottelmachine voor het Brouwhotel. Die staan in een naastgelegen pand dat tevens dienstdoet als slijterij.

Door het project is er meer omzetgroei voor het bedrijf gerealiseerd, zijn er extra arbeidsplaatsen gecreëerd en is er een nieuw streekeigen product ontwikkeld.

www.parkzicht.com

Thema: economie,
landbouw en toerisme

Locatie: Veendam

Arboretumdorp Blijham

De Dorpsraad Blijham heeft samen met vrijwilligers, op verschillende terreinen in Blijham bomen voor het Palaios Arboretum geplant. Het zijn soorten die hier miljoenen jaren geleden ook stonden. Ze zijn bij elkaar gezocht door een bomenkenner die 100 verschillende exemplaren bij kwekers in Nederland, Duitsland en België vond.

Op de plek waar vroeger een Oldambtster boerderij heeft gestaan is een hoogstamfruitboomgaard aangelegd met 50 veelal historische rassen. Ook werd er een herfstkleur-, treurbomen- en meidoornarboretum aangelegd. Het sluitstuk was de aanplant van een grote Ginkgo Biloba (Japanse Notenboom) bij de ingang van de kerk.

De paden in de verschillende arboreta werden aangelegd met zogenaamd olivijn split, dit is een mineraal uit

basaltgesteentes dat CO₂ uit de lucht haalt, omzet in bicarbonaat en zo via de regen weg wordt gespoeld. Op deze manier dragen ook de paden bij een klimaatverbetering.

www.dorpsraadblijham.nl/arboretumdorp/

Thema: klimaat,
duurzaamheid
en landschap

Locatie: Blijham

Familieparken landgoed Tenaxx

In de afgelopen LEADE-periode heeft Tenaxx zich ontwikkeld tot een grote regionale toeristische trekpleister met bezoekersaantallen rond de 45.000 per jaar.

Diverse projecten hebben in de afgelopen jaren een bijdragen gekregen vanuit het LEADER-programma. Het gaat hierbij onder andere om de realisatie van een miniatuurpark, de aanschaf van realistische dinosaurussen, realisatie van

een interactief museum, en de realisatie van een entreegebouw middels het hergebruik van een historische gevel uit Amsterdam (boomschorshuisje).

Al deze aanpassingen hebben ervoor gezorgd dat er een nieuwe dag-attractie met extra werkgelegenheid in Oost-Groningen ontstaan is.

www.familieparken-tenaxx.nl

Thema: economie,
landbouw en toerisme

Locatie: Wedde

Nieuwbouw buurthuis voor Ganzedijk en Hongerige wolf

De dorpen Ganzedijk en Hongerige Wolf hebben al sinds jaar en dag een gezamenlijk buurthuis in Hongerige Wolf. Het eerdere pand was echter sterk verouderd, slecht geïsoleerd en voldeed totaal niet meer aan de eisen voor het gebruik. Het nieuwe bestuur, dat kan rekenen op de steun van veel inwoners van de twee dorpen, heeft besloten tot de bouw van een nieuw buurthuis. Dit omdat nieuwbouw goedkoper bleek dan verbouwen.

Het nieuwe buurthuis is gebouwd in Ganzedijk en heeft aanmerkelijk lagere energielasten en een betere toegankelijkheid. Hierdoor is het beter te exploiteren dan het oude gebouw. Naast huiskamer voor het dorp is het nieuwe buurthuis een centrum voor welzijnswerk, toeristische informatie en een loket voor gemeentelijke diensten. Zo wordt voorkomen dat dergelijke voorzieningen als gevolg van de bevolkingskrimp uit de buurt moeten

verdwijnen. Dit is een sterke toegevoegde waarde van het buurthuis.

Daarnaast wordt het terrein van het buurthuis in een later stadium gebruikt voor de opwekking van duurzame energie voor het dorp. In het buurthuis is straks toeristische informatie over de geschiedenis van de omgeving en de waarde van de Dollard beschikbaar.

[www.facebook.com/
BuurthuisGanzedijkenHongerigeWolf/](https://www.facebook.com/BuurthuisGanzedijkenHongerigeWolf/)

Thema: sociale cohesie
en gezondheid

Locatie: Ganzedijk

De Zuivelmand: professionalisering zuivelbedrijf

Melkveebedrijf Tielemans uit Blijham is enkele jaren geleden overgenomen door de volgende generatie. Deze jonge ondernemers verwerken de melk van hun eigen 300 koeien tegenwoordig direct tot boerderijzuivel zoals vla, yoghurt, melk etc. De producten zijn te bestellen via een webshop en worden thuis geleverd. Met behulp van een bijdrage van LEADER is geïnvesteerd in machines die de verwerking van de zuivel mogelijk maken en in de ontwikkeling van de webshop. Project De Zuivelmand heeft ook geleid tot meer samenwerking in de regio waardoor ook producten

van andere ondernemers via De Zuivelmand te verkrijgen zijn, en de producten van de Zuivelmand verkrijgbaar zijn bij 19 andere (boerderij) winkels in de brede regio.

Het melkveebedrijf heeft een nieuw verdienmodel gerealiseerd, met grote spin-off in de regio en meerdere nieuwe arbeidsplaatsen.

www.dezuivelmand.nl

De Zuivelmand

Thema: economie,
landbouw en toerisme

Locatie: Blijham

Prefab Strobouw

Timmer-fabriek Prefab Strobouw werkt al een aantal jaren aan natuurlijk, duurzaam en gezond bouwen door de productie van strobouwgevels. Menige vrijstaande woning is er inmiddels mee gebouwd. Alleen biobased materialen komen er bij Prefab aan te pas, waaronder Gronings stro als isolatiemateriaal. In 2020 maakte het bedrijf de stap naar de productie van daken en vloeren. Gezien de toenemende belangstelling werd het tijd voor verhoging van de productiecapaciteit met 50%.

afzuiging in de fabriek. Met de subsidie wordt ook een nieuwe website ontwikkeld om de communicatie en marketing een impuls te geven. Het bedrijf wil zo de werkgelegenheid vergroten met 1,2 FTE, meer duurzaam bouwen met biobased en circulaire materialen en het gebruik van Gronings stro als isolatiemateriaal verder innoveren.

www.prefabstrobouw.nl

De LEADER-aanvraag omvat o.a. een extra timmertafel, handgereedschap en betere transportmogelijkheden. Dit alles moet leiden tot kwaliteitsverbetering en betere

Thema: klimaat, duurzaamheid
en landschap

Locatie: Zuidbroek

Trappenbedrijf naar een nieuw niveau

Droomtrappen B.V. uit Stadskanaal produceert kozijnen en trappen. De bedrijfsleiding heeft begroot dat zij haar bedrijfsomzet kan verdubbelen door uitbreiding van het assortiment met speciale houtonderdelen. Het gaat hier om getoogde kozijnen en speciaal bewerkte trappen. Bij een getoogd kozijn zit er een bolling aan de bovenkant van het raam en om dit machinaal te produceren is een speciale machine nodig. Droomtrappen

heeft op dit punt last van de concurrentie van bedrijven buiten de regio die deze onderdelen wel machinaal en dus tegen een lagere prijs kunnen produceren. Door de aanschaf van de CNC-gestuurde specialistische machines, kan Droomtrappen B.V. het aanbod uitbreiden en verwacht zij op termijn werk te kunnen bieden aan 5 extra FTE.

www.droomtrappen.nl

Thema: economie, landbouw en toerisme

Locatie: Stadskanaal

Restauratie en herbestemming monumentale boerderij

In Nieuwolda staat aan de Langeweg een boerderij van het oudste Oldambtster-type. Sinds de jaren '30 is de boerderij niet meer bewoond geweest en ook niet aangepast. Daardoor zijn veel authentieke onderdelen bewaard gebleven, het interieur is nagenoeg intact. De oude bedsteden zijn nog allemaal aanwezig, evenals het oude behang. De eigenaren hebben met behulp van een LEADER-subsidie de boerderij in oude staat teruggebracht en hier twee vakantie-appartementen in gemaakt. In dit project wordt niet alleen de boerderij

zelf aangepakt maar krijgt ook de tuin een grondige opknappbeurt. De bijbehorende villa 'Hoogheem' die naast de boerderij staat is eigendom van dezelfde eigenaren en enkele jaren geleden al in oude staat teruggebracht. Het project zorgt ervoor dat een beeldbepalend object 'een plaatje voor de omgeving' wordt. Het straatbeeld knapt ervan op en er komt meer toeristische- en daarmee ook economische reuring.

www.hoogheemlogies.nl/

Thema: sociale cohesie en gezondheid

Locatie: Nieuwolda

Recreatiegebied Borgerswold

Thema: economie,
landbouw en toerisme

Aan de westrand van Veendam, op loopafstand van het centrum, ligt het uitgestrekte recreatiegebied Borgerswold van 450 hectare. Het park biedt voor zowel inwoners van Veendam als bezoekers uit de regio een enorm aanbod aan recreatieve en sportieve beweegactiviteiten.

het aquapark en het Veenjagers belev- en beweegpad.

Door deze investeringen zijn er mogelijkheden ontstaan voor samenwerkingen, arrangementvorming, omzetgroei en toename van arbeidsplaatsen. Een mooi voorbeeld van de spin-off functie van LEADER.

[www.veenjagerspad.nl/
park-borgerswold](http://www.veenjagerspad.nl/park-borgerswold)

In de afgelopen jaren heeft LEADER diverse projecten in het gebied Borgerswold ondersteund zoals de op een na grootste waterskibaan van Nederland, het outdoor bedrijf Borgerswold Experience met o.a. een klimbos en survivalbaan, de realisatie van

spin-off voor:

Borgerswold experience + klimbos

Camperplaats Veenjagerspad

Speeltuin bij kinderboerderij

Locatie: Veendam

Hoofdstuk 6. Samenwerking

Project:

Nieuw leven voor
verwaarloosd grenskantoor

Bellingwolde, 2020

6. Samenwerking

Wij staan open voor samenwerkingen met andere LEADER-gebieden, zodat we kennis kunnen delen en kunnen leren van elkaar. De voorkeur gaat hierbij uit naar LEADER-gebieden met dezelfde uitdagingen.

6.1 Samenwerking met Duitsland

Tijdens vorige LEADER-periodes is er een goede samenwerking opgezet met de LEADER-gebieden in Duitsland die grenzen aan Noord-Nederland. In de periode 2007-2014 heeft de samenwerking veel opgeleverd met het toenmalige gebied W.E.R.O. (Westerwolde Emsland Rheiderland Oldambt). Deze samenwerking kwam tot stand na de ondertekening van de verklaring van Leer in 2007. In de afgelopen periode 2014-2022 was samenwerking niet mogelijk, omdat het W.E.R.O.-gebied niet werd aangewezen als LEADER-gebied. Er staat een nieuwe periode voor ons met mogelijkheden tot samenwerking met twee gebieden aan de andere kant van de grens, Nördliches Emstal en Östfriesland an der Ems. Onderwerpen die zich lenen voor samenwerking zijn onder meer toeristische ontwikkeling, samenwerking op het gebied van landschapsversterking en de ondersteuning van partnerschappen.

6.2 Samenwerking met Estland

De LAG Oost-Groningen wil de samenwerking met het LEADER-gebied Tartumaa, in het zuidoosten van Estland ook graag continueren. In de vorige LEADER-periodes zijn hier namelijk succesvolle samenwerkingsverbanden en projecten uit ontstaan. Voor de komende periode willen we opnieuw gaan kijken naar samenwerking, waarbij te denken valt aan de ontwikkeling van toeristische arrangementen tussen beide gebieden (o.a. natuurbeleving, streekproducten en cultuurhistorie zoals vestingwerken en Hanzesteden), het vergroten van nieuwe afzetmarkten (veen, hout, bloemen etc) en kennisuitwisseling m.b.t. het vasthouden van jongeren in minder verstedelijkte gebieden.

6.3 Samenwerking met Oost-Drenthe

In de vorige periode is actief samengewerkt met het gebied LEADER Zuidoost-Drenthe, met name als het gaat om het afstemmen van onze programma's op sociaal-economische en de toeristische thema's. Ook kennisuitwisseling tussen beide gebieden is gestimuleerd. LEADER Zuidoost-Drenthe en LEADER Oost-Groningen lijken in sociaal-economisch opzicht veel op elkaar. Beide regio's kennen demografische veranderingen zoals vergrijzing en ontgroening. Het gemiddelde inkomen en opleidingsniveau van de bevolking is in beide regio's lager dan gemiddeld in Nederland. De woningmarkt staat onder druk. Door het verdwijnen van voorzieningen komt de bereikbaarheid van de overblijvende voorzieningen onder druk te staan. Zowel het gebied Oost-Groningen als het naburige Drentse LEADER-gebied, dat Oost-Drenthe heet, zijn in omvang gegroeid met een groter wordende grens als gevolg. Ook inhoudelijk zijn de speerpunten van de beide LOS's meer in overeenstemming, waardoor samenwerking in de nieuwe periode een concretere vorm kan krijgen. Voorbeelden zijn het versterken en beter benutten van de overeenkomstige kwaliteiten zoals landschap, toerisme, noaberschap en acties om de sociaal-economische vitaliteit in beide gebieden te versterken.

6.4 LEADER Netwerk Nederland

In de LEADER-periode 2014-2022 hebben de gezamenlijke 20 Nederlandse LEADER-gebieden het LEADER Netwerk Nederland (LNN) opgericht. LNN zet zich in voor het onderling delen van kennis en ervaringen en het op landelijk niveau uitdragen van het LEADER-gedachtengoed op het platteland. Het LEADER-gebied Oost-Groningen is één van de initiatiefnemers van het netwerk en zal ook in de voorliggende periode zich actief blijven inzetten voor het netwerk en ook het budgetbeheer blijven voortzetten. Daarnaast zal het LEADER-netwerk ook zitting hebben in het eerdergenoemde ELARD namens de huidige en nieuwe LEADER-gebieden in Nederland.

De Wunderline: treinverbinding tussen Groningen-stad en Bremen (Duitsland)

LEADER-projecten bezoeken tijdens het Noordelijk LEADER-overleg

6.5 Samenwerking met ELARD

De European LEADER Association for Rural Development (ELARD) is een non-profit organisatie. Het is een koepelorganisatie van LEADER-gebieden van Europese lidstaten en (potentiële) kandidaatlidstaten, die zich inzet voor de LEADER-aanpak. In het Engels heet dit de 'CLLD-method' (community-led local development). ELARD organiseert kennisuitwisselingsprojecten over verschillende onderwerpen aangaande CLLD en het platteland. Zij is ook betrokken bij de beleidsontwikkeling van Europese programma's. In 2019 heeft lidstaat Nederland zich aangesloten bij ELARD. Namens de LNN was de vertegenwoordiging van het LEADER-gebied Oost-Groningen hierbij nauw betrokken. Sindsdien zijn vertegenwoordigers van Oost-Groningen namens de overige LEADER-gebieden in Nederland vertegenwoordigd in het algemeen bestuur van ELARD. In de nieuwe periode wordt dit gecontinueerd. Ook wordt aan bestaande en nieuwe LEADER-gebieden in Nederland voorgesteld om tenminste voor de periode van 2023-2030 het lidmaatschap en de actieve bijdrage aan ELARD voort te zetten.

General Assembly ELARD in Lednice, Tsjechië

Hoofdstuk 7. Financiering

Project:
Restauratie historisch
Hekwerk
Bellingwolde, 2020

7. Financiering

Totaal aan middelen voor de uitvoering van de LOS 2023-2027

Financier	Per jaar in euro's	Totale periode	Aandeel in %
LEADER EU	€ 931.380	€ 4.656.901	12,71 %
Provinciale cofinanciering	€ 1.000.000	€ 5.000.000	13,65 %
Gemeentelijke cofinanciering	€ 1.000.000	€ 5.000.000	13,65 %
Private inbreng/derden	€ 4.397.070	€ 21.985.350	60,00 %
Totaal	€ 7.328.450	€ 36.642.251	100 %

Europese regeling

Financier	Per jaar in euro's	Totale periode	Aandeel in %
LEADER EU	€ 931.380	€ 4.656.901	20 %
Provinciale cofinanciering	€ 465.690	€ 2.328.450	10 %
Gemeentelijke cofinanciering	€ 465.690	€ 2.328.450	10 %
Private inbreng/derden	€ 2.794.140	€ 13.970.700	60 %
Totaal	€ 4.656.900	€ 23.284.501	100 %

Nationale regeling

Financier	Per jaar in euro's	Totale periode	Aandeel in %
Provinciale cofinanciering	€ 534.310	€ 2.671.550	20 %
Gemeentelijke cofinanciering	€ 534.310	€ 2.671.550	20 %
Private inbreng/derden	€ 1.602.930	€ 8.014.650	60 %
Totaal	€ 2.671.550	€ 13.357.750	100 %

Verdeling over thema's

%	Thema
50	Economie, landbouw en toerisme
25	Sociale cohesie en gezondheid
25	Klimaat, duurzaamheid en landschap

Verdeling middelen over thema's - Europese regeling

Financier	EU	Provincie	Gemeenten	Privaat/derden	Totaal
Economie	€ 2.203.450,50	€ 1.101.725,00	€ 1.101.725,00	€ 6.985.350,00	€ 11.392.251
Sociale cohesie	€ 1.101.725,25	€ 550.862,50	€ 550.862,50	€ 3.492.675,00	€ 5.696.125
Klimaat	€ 1.101.725,25	€ 550.862,50	€ 550.862,50	€ 3.492.675,00	€ 5.696.125
Beheerkosten en samenwerking	€ 250.000,00	€ 125.000	€ 125.000		€ 500.000
Totaal	€ 4.656.901	€ 2.328.450,00	€ 2.328.450,00	€ 13.970.700	€ 23.284.501

Verdeling middelen over thema's - nationale regeling

Financier	Provincie	Gemeenten	Privaat/derden	Totaal
Economie	€ 1.210.775	€ 1.210.775	€ 4.007.325	€ 6.428.875
Sociale cohesie	€ 605.388	€ 605.388	€ 2.003.663	€ 3.214.438
Klimaat	€ 605.388	€ 605.388	€ 2.003.663	€ 3.214.438
Beheerkosten en samenwerking	€ 250.000	€ 250.000		€ 500.000
Totaal	€ 2.671.550	€ 2.671.550	€ 8.014.650	€ 13.357.750

Gemeentelijke cofinanciering per jaar

Gemeente	Inwonertal*	Basisbedrag	Op basis van inwonertal	Totaal
Midden-Groningen	60.898	€ 23.000	€ 265.788,75	€ 288.788,75
Veendam	27.466	€ 23.000	€ 119.875,10	€ 142.875,10
Pekela	12.196	€ 23.000	€ 53.229,33	€ 76.229,33
Stadskanaal	31.851	€ 23.000	€ 139.013,39	€ 162.013,39
Westerwolde	26.571	€ 23.000	€ 115.968,88	€ 138.968,88
Oldambt	38.521	€ 23.000	€ 168.124,54	€ 191.124,54
Totaal	197.503	€ 138.000	€ 862.000	€ 1.000.000

* CBS (2022)

Wilgenborg Blauwestad

Ruiten Aa bij Smeerling (Westerwolde)

Hoofdstuk 8. Activiteitenplan

Project:
Uitbreiding elektrische voertuigen
Stal westerwolde
over de Dijk, 2021

8. Activiteitenplan

8.1 Uitvoering van projecten

Het LEADER-programma is een bottom-up programma. De projecten die binnen het programma gerealiseerd zullen worden, zijn projecten die 'van onderaf komen'. Dat kunnen natuurlijk private partijen zijn, maar ook lokale overheden kunnen met projectvoorstellen komen die binnen onze doelen passen. De LAG heeft daarin geen sturende rol; ze agendeert, stimuleert en faciliteert. Dat houdt dan ook in dat wij als LAG in principe zelf geen projecten initiëren. Onze activiteiten bestaan uit het enthousiast maken en faciliteren van (mogelijke) aanvragers. Dat doen we door een actief beleid op communicatie en PR, persoonlijke inzet van de LAG-leden én door het organiseren van bijeenkomsten om (mogelijke) initiatiefnemers met elkaar in contact te brengen.

Communicatie en PR

Op onze website worden de doelen benoemd en wordt het proces van aanvragen uitgelegd. Na toekenning van bijdragen aan projecten wordt een korte omschrijving van het betreffende project opgenomen op de website, om anderen te inspireren. Ook wordt er aandacht aan projecten besteed op sociale media. Waar nodig zullen er op bepaalde thema's en doelen aparte themabijeenkomsten worden georganiseerd met stakeholders om zo invulling te geven aan het betreffende doel. Jaarlijks zal de provincie op verzoek van de LAG drie of vier subsidierondes open stellen. Ieder jaar zal de LAG een jaarverslag opstellen en deze ook publiceren op de website. Tijdens de vergaderingen van de steungroepen en de LAG zal desgewenst tijd worden ingeruimd om de strategie en stand van zaken met elkaar te bespreken. Elk jaar is er een evaluatiebijeenkomst, waarbij teruggekeken wordt op het afgelopen jaar. Dit kan leiden tot een bijstelling van de strategie of aanvullend aandacht voor een achterblijvend doel. De LAG en steungroepen blijven gehonoreerde projecten gedurende de looptijd van het programma volgen. Ze zijn ook te allen tijde bereid om met afgewezen initiatiefnemers het gesprek aan te gaan. De LAG Oost-Groningen hecht veel waarde aan een transparante benadering.

Persoonlijke inzet van de steungroepleden

De leden van de steungroepen en daarmee van de LAG, zijn bewust toegetreden vanwege hun inhoudelijke expertise en betrokkenheid, maar ook vanwege hun competenties als het gaat om enthousiasmeren of het opbouwen van een netwerk. De steungroepleden zijn daarmee onze ambassadeurs; ze zetten zich persoonlijk in om de mogelijkheden van het LEADER-programma te promoten. Vooral in het begin van een nieuwe LEADER-periode is het van belang om LEADER zo breed mogelijk onder de aandacht te brengen, om mensen met goede ideeën te stimuleren om subsidie aan te vragen. Dat kan door presentaties te organiseren, gepresenteerd door leden van de LAG of bestuurders van de deelnemende gemeenten. Maar ook door mensen persoonlijk aan te spreken.

Bijeenkomsten

Bij aanvang van het programma zullen wij ingaan op de vraag naar informatie en kiezen welke methode daarbij het best past. Te denken valt aan het organiseren van informatieve bijeenkomsten gericht op een bepaald thema of op een bepaald deelgebied. Verder organiseren we een of meerdere bijeenkomsten voor steungroepleden om met elkaar de nieuwe periode op een goede manier te beginnen.

8.2 Bestuur en organisatie LAG

De LAG is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het programma. Zij wordt daarbij ondersteund door de provincie. Het secretariaat wordt bemenst door medewerkers van de Provincie Groningen. De provincie levert de secretaris van de LAG en biedt ondersteuning aan in de vorm van projectadviesing. Dit houdt in dat de programmaadviseurs gesprekken kunnen voeren met projectindieners en maatschappelijke partijen. De provincie zorgt samen met de gemeenten voor het versturen van uitnodigingen, notuleren tijdens vergaderingen en beschikbaarstelling van vergaderstukken. Gemeenten zorgen voor de secretariële ondersteuning van de steungroepen.

8.3 Administratie

De administratieve verwerking en subsidietechnische beoordeling van het LEADER-programma wordt gedaan door de provincie Groningen en SNN. Het subsidieteam van de provincie behandelt de aangevraagde projecten uit het zogeheten nationale spoor: subsidiebijdragen bestaande uit provinciale en gemeentelijke middelen. SNN, in een nader uit te werken combinatie met RvO, behandelt de aanvragen waarmee Europese middelen gemoeid zijn.

8.4 Communicatie

Communicatie is een belangrijk middel om de doelstellingen van de LOS te halen. Er zijn verschillende doelen en onderdelen van communicatie te onderscheiden, welke in deze paragraaf verder worden uitgewerkt. Aan de start van de programmaperiode zal het accent binnen de communicatie vooral liggen bij het bekendmaken van de Lokale Ontwikkelingsstrategie, het verwerven van draagvlak, het stimuleren van projectontwikkeling en opzetten en aanhalen van samenwerkingsverbanden binnen de regio en met de partnergebieden. Een extra accent zal worden gelegd op gebieden die nieuw zijn binnen de geografische begrenzing van het gebied en de nieuwe maatregelen. Als het programma eenmaal loopt zal het accent verschuiven naar het bewaken en (indien nodig) bijsturen van de doelstellingen uit de Lokale Ontwikkelingsstrategie.

Promotie en PR van de LOS Oost-Groningen 2023-2027

Voor de Lokale Ontwikkelingsstrategie en de projecten die gesubsidieerd worden is goede communicatie heel belangrijk. Om te zorgen voor herkenbaarheid van al deze activiteiten kiest de LAG ervoor dit zelf uit te voeren en samen met partners in het gebied duidelijk materiaal in een herkenbare huisstijl te produceren. Dit betreft onder meer de promotiefolders, infopanelen, jaarverslagen, kaarten, informatieplaquettes en de website.

Communicatie met het gebied

De communicatie met de bewoners van Oost-Groningen speelt een centrale rol bij de uitvoering van de ontwikkelingsstrategie. Dit zal vooral online plaatsvinden via onze website en social media (www.leADERoostgroningen.nl). Indien gewenst en zinvol zal ook op papier gecommuniceerd worden. Ook via publicaties in dorpskranten en huis-aan-huis bladen kan informatie verspreid worden. De website van LEADER Oost-Groningen is een goede manier om informatie te publiceren over het programma, de doelstellingen en actielijnen, praktische informatie zoals contactgegevens en deadlines. Daarnaast worden sociale media ingezet om de website te promoten en gemakkelijk vindbaar te maken. Ook kan hier informatie over projecten worden geplaatst (persberichten, verslagen, foto's). De LAG is via een algemeen e-mailadres bereikbaar voor vragen en opmerkingen. Via deze weg kunnen ook (concept)projecten worden ingediend. Op dit moment heeft het Plattelandshuis in Molen Edens te Winschoten de functie van loket in de regio. In het Plattelandshuis is het mogelijk om op afspraak te spreken met een van de projectadviseurs of om kleinschalige bijeenkomsten te organiseren.

De bijeenkomsten zoals genoemd onder 8.1 zijn een belangrijk communicatiemiddel. Hier is behalve 'zenden' ook veel ruimte om te 'ontvangen', om met inwoners, bedrijven en maatschappelijke partijen in gesprek te gaan over het programma en de projecten. Sociale media zoals Facebook, Instagram en Twitter kunnen worden gebruikt om te communiceren met doelgroepen die minder zijn ingesteld op traditionele communicatiemiddelen zoals kranten en televisie.

Communicatie met andere LEADER-gebieden

Internet (website, email) is een manier om te communiceren met andere LEADER-gebieden. Via de website kunnen deze gebieden van informatie worden voorzien over LEADER Oost-Groningen. Daarnaast kan de LAG partners zoeken voor samenwerking, informatie uitwisselen en kennis overdragen. Ten behoeve van buitenlandse bezoekers zal, waar nodig en zinvol, informatie in de relevante talen geproduceerd worden. Communicatie met andere LEADER-gebieden vindt op structurele basis plaats in noordelijk verband met gebieden uit Groningen, Drenthe en Friesland en via het LNN met overige gebieden in Nederland.

Publiciteitsvoorschriften voor projectaanvrager

Projectaanvragers moeten bij uitvoering van projecten voldoen aan de Europese richtlijn voor promotie en publiciteit en zijn verplicht om te voldoen aan publiciteitsvoorschriften:

- Plaatsen van informatieplaquettes bij projecten
- Bij communicatiemiddelen gericht op aangaan externe contacten (werving afnemers, pers e.d.):
- Aangeven dat de EU medefinancier is vanuit het Europees landbouwfonds
- Inhoudelijke informatie over project verstrekken t.b.v. communicatieactiviteiten van het programmamanagement en het aanleveren van beeldmateriaal over hun project

De projectaanvragers worden op de voorwaarden gewezen in de toelichting op de beschikking die zij ontvangen en eventueel in een mondelinge toelichting op deze beschikking.

Boerderij in Bellingwolde

9. Organisatie

9.1 Verhouding tussen LAG en steungroepen

In Oost-Groningen is conform de Europese verordening gekozen voor het instellen van een Lokale actiegroep (LAG). Daarnaast zijn er vanwege de grote geografische omvang van het gebied drie steungroepen (één steungroep per subregio; Westerwolde, Oldambt en Veenkoloniën) opgericht. De steungroepen faciliteren de LAG in haar functioneren, hiermee wordt eveneens de bottom-up aanpak optimaal ingericht. De steungroepen zijn op dezelfde manier als de LAG samengesteld. De samenstelling en omvang van de steungroep hangt samen met het aantal gemeenten dat in de steungroep vertegenwoordigd is. Voor het werken met steungroepen zijn twee belangrijke redenen: ten eerste zijn op deze manier alle zes gemeenten bestuurlijk afgevaardigd en ten tweede staan de steungroepleden dicht bij de inwoners. Omdat ze beter verspreid zijn over het gebied kunnen ze de bekendheid van LEADER vergroten en kunnen ze initiatieven beter aanjagen. Vanuit de steungroepen zijn via een getrapte werkwijze de voorzitter en een aantal maatschappelijke leden afgevaardigd in de LAG.

Er valt onderscheid te maken in taken van de LAG en taken van de steungroepen. De steungroepen zijn belast met de beoordeling van projecten tot een bijdrage van max. € 25.000,-. Deze projecten worden ter kennisgeving naar de LAG verstuurd, waarbij de LAG desgewenst ingrijpt vanuit een overall blik over de regio en vanwege programmabeheersing (verdeling van middelen over thema's, regio's etc.). In deze kleinere projecten zitten geen Europese middelen maar alleen provinciale en gemeentelijke middelen. De regels voor projecten zonder Europese middelen zijn eenvoudiger en ook de doorlooptijd is korter. Deze projecten worden door het subsidieteam van de provincie Groningen administratief verwerkt. De projecten waarbij een bijdrage boven de € 25.000,- wordt gevraagd, worden mede gefinancierd met Europese middelen en beoordeeld door de LAG op advies van de steungroepen. De subsidie-technische controle en administratieve afhandeling worden door SNN gedaan, het Samenwerkingsverband Noord-Nederland. Deze projecten kennen andere regels en een langere doorlooptijd.

9.2 Positie, taken en bevoegdheden LAG/steungroepen

De LAG beoordeelt en besluit over projecten op advies van de steungroepen. Het zwaartepunt van de besluitvorming bij projecten met een gevraagde bijdrage van € 25.000,- of lager ligt bij de steungroep, boven de € 25.000,- ligt het bij de LAG.

Taken en bevoegdheden van LAG-leden en steungroepleden:

- Opstellen van de LOS Oost-Groningen 2023-2027
- Actief deelnemen aan de bijeenkomsten van de LAG/steungroepen, zoals beoordelingsvergaderingen en evaluatiebijeenkomsten
- Actief deelnemen aan de overige bijeenkomsten die vanuit de LAG worden georganiseerd, zoals kennisuitwisseling en (internationale) samenwerkingsprojecten
- De gastheer/gastvrouw-rol vervullen tijdens eventuele plattelandscafé's
- Zorgen voor bekendheid van de LOS in Oost-Groningen en in gebieden waar mogelijke samenwerkingsprojecten geïnitieerd kunnen worden
- Vertegenwoordigen van de LAG in overlegstructuren zoals ondernemerskringen, landbouwoverleggen, dorpsraden etc.
- Het nemen van besluiten over de (wijze van) financiering van de afzonderlijke projecten
- Jaarlijks evalueren van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en indien nodig bijsturen
- Verzorgen van inhoudelijke en financiële rapportages over de resultaten van de LOS
- Actief partijen met elkaar verbinden om daarmee doelstellingen te kunnen behalen
- Relevante ontwikkelingen op het gebied van de gekozen thema's volgen en deze vertalen naar projecten en samenwerkingen in het gebied
- Projecten initiëren die bijdragen aan de doelstellingen uit de LOS

9.3 Profiel en samenstelling LAG

De LAG Oost-Groningen bestaat uit circa negen personen, bestaande uit minder dan 50% uit vertegenwoordigers van overheden en meer dan 50% maatschappelijke leden. Daarnaast zijn er drie steungroepen (Oldambt, Veenkoloniën en Westerwolde), die ook elk uit acht of negen personen bestaan. Door de omvang van het gebied Oost-Groningen is ten behoeve van het bottom-up principe gekozen voor een werkwijze waarbij iedere subregio (Westerwolde, Oldambt en Veenkoloniën) een steungroep instelt (conform dezelfde eisen van een LAG). Elke steungroep vaardigt via een getrapte werkwijze haar voorzitter en minimaal twee van haar maatschappelijke leden af naar de LAG, waarmee het aantal maatschappelijke LAG-leden op minimaal zes komt. De overige drie LAG-leden zijn de voorzitters van de drie steungroepen, tevens bestuurders uit de deelnemende gemeenten. De praktijk heeft geleerd dat de voorzitters bestuurders zijn uit de deelnemende gemeenten. De samenstelling van de steungroep verschilt per steungroep, vanwege het wisselend aantal gemeenten in de steungroep. Veenkoloniën bestaat uit 3 gemeenten, vandaar 3 gemeentebestuurders, Westerwolde bestaat uit 2 en Oldambt uit 1. Elke steungroep bestaat daarnaast uit minimaal 6 maatschappelijke leden. Op die manier zijn er altijd meer maatschappelijke leden dan gemeentelijke leden. De bestuurlijke LAG- en steungroepleden zijn geselecteerd op basis van hun portefeuilles. Over het algemeen hebben deze bestuurders zaken als plattelandsontwikkeling, woonbeleid, landbouw, landschap, leefbaarheid, sport, economische zaken en/of toerisme en duurzaamheid in portefeuille, en sluiten daarmee aan bij de thema's en doelen van deze LOS. De gemeenten bepalen zelf welke portefeuillehouder zij afvaardigen.

Bij het tot stand komen van de LOS is door de LAG en steungroepen zorgvuldig nagedacht over het al dan niet handhaven van de LAG-steungroepenstructuur. Het werken met de drie steungroepen is in de voorbije LEADER-periodes als zeer positief ervaren vanwege het bottom-up karakter.

LAG-leden moeten voldoen aan een algemeen profiel en moeten daarnaast passen bij de thema's. Inhoudelijke kennis van een of meerdere onderwerpen is belangrijk voor het goed kunnen beoordelen van projectaanvragen en voor het aanjagen van projecten. Het algemene profiel van LAG-leden en steungroepleden is als volgt:

- Een netwerk dat relevant is voor de gekozen thema's van de LOS
- Overtuigingskracht
- Enthousiasme
- Verbinder zijn
- Inhoudelijke kennis van de trends, ontwikkelingen en behoeften van minimaal één van de gekozen thema's
- Wonend in de regio Oost-Groningen

Het zou een meerwaarde hebben als de LAG qua samenstelling een afspiegeling vormt van de bevolking in Oost-Groningen, maar de bovenstaande eigenschappen vinden we belangrijker dan de juiste mix man-vrouw-jong-oud etc.

LAG-leden en steungroepleden werken vrijwillig en onbezoldigd en worden benoemd op basis van hun expertise en toegevoegde waarde voor de thema's uit de LOS. De LAG heeft de volgende thema's vastgesteld:

1. **Economie, landbouw en toerisme**
2. **Sociale cohesie en gezondheid (incl. zorg en sport)**
3. **Klimaat, duurzaamheid en landschap**

Naast het algemene profiel moeten de LAG-leden qua kennis en netwerk aansluiten bij één of meerdere van de genoemde thema's. Kijkend naar de gekozen thema's wil de LAG de volgende samenstelling nastreven: iemand met kennis van:

- de economische sector (ondernemer, ondernemerskringen, kamer van koophandel, arbeidsmarktbeleid)
- de landbouwsector
- de toeristische sector (zoals een toeristisch ondernemer, marketingdeskundige, vanuit een museum/culturele instelling etc.)
- leefbaarheid (dorpsvereniging, wijkraad, zorg & welzijn, woningstichting, sport)
- ruimtelijke kwaliteit (natuur & landschap, klimaat, cultuurhistorie)
- duurzaamheid

De profilering geldt met name voor de maatschappelijke leden. De gemeenten vaardigen ieder een bestuurder af die op basis van hun portefeuilleverdeling het beste aansluit bij de thema's van de LOS. Daarnaast dienen deze bestuurders een brede kijk te hebben op alle thema's en in staat te zijn benodigde kennis uit hun gemeentelijke organisatie en maatschappij op te halen. Maatschappelijke LAG- en steungroepleden vertegenwoordigen een thema uit de LOS maar hebben te allen tijde zitting op persoonlijke titel en behartigen geen belangen van organisaties of belangengroepen.

9.4 Lijst leden LAG en Steungroepen

Oldambt

Naam	Plaatsnaam	Thema
Erich Wünker	Wethouder Oldambt	
Willem Friedrich	Winschoten	Leefbaarheid (cultuur)
Miranda Post-Kloosterhuis	Winschoten	Economie (ondernemer)
Roel Loeters	Scheemda	Landbouw
Henriëtte Beukema	Oostwold	Landschap en natuur
Karin Sausel�-Bakker	Nieuwolda	Cultuur, landschap en toerisme
Erik Nap		Economie
Renee Boonman		Economie, toerisme en landbouw
Margriet Buikema	nvt	Ondersteuning Oldambt

Veenkoloniën

Naam	Plaatsnaam	Thema
Sandra Korthuis	Waarnemend burgemeester Veendam	
Annemiek Hoesen	Wethouder Midden Groningen	
Ellen van Klaveren	Wethouder Pekela	
Max Bentum	Zuidwending (V)	Leefbaarheid en economie
Aize Tolsma	Meeden (M)	Ruimtelijke kwaliteit (dorpsbelangen)
Rowin Penning	Zuidbroek (M)	Cultuur, toerisme
Hendrik Hachmer	Veendam (V)	Cultuur, toerisme
Theo van Rosmalen	Noordbroek	Landbouw
Jan Willem Bos	Kolham (M)	Leefbaarheid (dorpsbelangen)
Jaap Nieboer		Landbouw
Ina Bots		Ondersteuning Veenkoloniën

Westerwolde

Naam	Plaatsnaam	Thema
Harm Jan Kuper	Wethouder Westerwolde	
Egbert Hofstra	Wethouder Stadskanaal	
Jan Loots	Veele (S)	Ondernemer, natuur en milieu
Rik Mulder	Wedderveer (W)	Economie (ondernemer)
Eddy Niemeijer	Mussel (S)	Economie/arbeidsmarkt
Janty Heeres	Rhederveld (W)	Landbouw/economie
Margriet Nieuwenhuis	Smeerling (S)	Toerisme
Frits Korvemaker	Blijham (W)	Leefbaarheid, ruimtelijke kwaliteit economie (ondernemer)
Aart de Boer		Ondersteuning Westerwolde
Vacature		

LAG

Naam	Plaatsnaam	Thema
Vacature		Voorzitter Sg Veenkoloniën
Harm Jan Kuper		Voorzitter Sg Westerwolde
Erich W�ncker		Voorzitter Sg Oldambt
Aize Tolsma		Maatschappelijk lid Sg Veenkoloniën
Max Bentum		Maatschappelijk lid Sg Veenkoloniën
Jan Loots		Maatschappelijk lid Sg Westerwolde
Eddy Niemeijer		Maatschappelijk lid Sg Westerwolde
Miranda Post-Kloosterhuis		Maatschappelijk lid Sg Oldambt
Willem Friedrich		Maatschappelijk lid Sg Oldambt

Programmateam

René Perton	Programmamanager LEADER Oost-Groningen
Jarne Heuff	Projectadviseur en plaatsvervanger René
Suzanne Lammersen	Projectadviseur
vacature	Projectadviseur
Amber Cocrits	Programma-ondersteuner

9.5 Van de oude naar een nieuwe LAG

De LAG- en steungroepleden die betrokken waren bij het vorige programma (of zelfs programma's daarvoor) zijn in het verleden gevraagd om zitting te nemen in de LAG op basis van hun kennis en expertise. Bij de overgang van het LEADER-programma 2014-2022 naar het nieuwe programma 2023-2027 blijft een deel van deze leden zich ook inzetten voor het nieuwe programma. Dit waarborgt de kennis en continuïteit van de LAG en steungroepen. Een ander deel van de huidige bezetting zal om verschillende redenen afscheid nemen. In de in paragraaf 9.3 beschreven samenstelling van de steungroepen en LAG is per lid aangegeven welke sector/thema of doel deze persoon vertegenwoordigt. Op basis hiervan is gekeken welke thema's en doelen nog ontbreken in de vertegenwoordiging (zie tabel). De nog aanwezige vacatures worden op basis hiervan ingevuld door een nog nader uit te werken profielschets door de LAG.

9.6 Organisatie van de uitvoering

De LAG werkt vanuit Oost-Groningen aan het initiëren, stimuleren, faciliteren en beoordelen van projecten en het organiseren van bijeenkomsten die bijdragen aan het behalen van de doelen uit de LOS. Om de LAG meer armslag te geven in de uitvoering van de vele facetten van de LOS, wordt de LAG hierin ondersteund en bijgestaan door verschillende partijen en 'hulpmiddelen'.

Plattelandshuis

De LAG heeft geen vaste vergaderplaats en komt samen op wisselende locaties in de regio. Wel is er een Plattelandshuis (gevestigd in Molen Edens te Winschoten), waar de mogelijkheid is om te vergaderen, om gesprekken te voeren en kleine bijeenkomsten te organiseren. Dit is ook de plaats waar initiatiefnemers van een project terecht kunnen voor meer informatie en advies over bijvoorbeeld het opstellen van een projectplan. In de praktijk komen aanvragen vaak rijp en groen binnen waarbij de aanvrager soms veel tijd nodig heeft om te komen tot een goede projectaanvraag die beoordeeld kan worden.

Voor een goede afstemming en coördinatie van alle initiatieven in het landelijk gebied (kansen voor verbreding, versterking en integraliteit) en het vergroten van de betrokkenheid van lokale actoren bij de uitvoering (versterken bottom-up karakter) is een belangrijke rol weggelegd voor de medewerkers van het Plattelandshuis. Initiatiefnemers van projecten kunnen in eerste instantie bij deze mensen terecht voor advies/ondersteuning en eventuele doorverwijzing naar experts, financieringsbronnen, of naar andere provinciale subsidies. Het Plattelandshuis wordt bemenst door medewerkers van de provincie Groningen, die hiervoor geen kosten berekent.

Provincie (zie ook 8.3)

- stelt een secretaris / programmamanager beschikbaar die deelneemt aan LAG- en steungroepvergaderingen om de LAG te adviseren en te faciliteren
- stelt eventueel ondersteuning beschikbaar in de vorm van projectadvisering en secretariaat
- zorgt voor de (bureau)administratie van de projecten en het programma
- faciliteert de LAG-vergaderingen en verzendt de stukken
- beheert het werkbudget van de LAG
- onderhoudt contacten met andere partijen in het LEADER-landschap zowel beleidsmatig (ministerie en regie-organisatie) als subsidietechnisch (SNN)
- verzorgt verantwoording en terugkoppeling over de financiering

Gemeenten

- dragen per steungroep zorg voor een voorzitter en stellen een notulist beschikbaar
- zijn verantwoordelijk voor de verzending van de stukken voor de steungroepen

Betaalorgaan RvO/SNN/subsidieteam

- RvO is aangewezen als landelijk betaalorgaan voor het LEADER-programma als onderdeel van het GLB_NSP, voor zover het om projecten met een EU-bijdrage gaat
- SNN heeft de rol als *delegated body* en voert namens RvO de subsidietechnische toets en de administratie van de projecten uit en onderhoudt de contacten met de initiatiefnemers over deze onderwerpen
- SNN heeft een algemeen mandaat van de Provincie om namens de LAG beschikkingen af te geven
- Het subsidieteam van de provincie Groningen draagt zorg voor de subsidietechnische toets en administratie van projecten waar geen EU-middelen mee gemoeid zijn
- SNN en subsidieteam volgen de voortgang van de projecten via voortgangsrapportages en signaleren mogelijke knelpunten die met de LAG worden gedeeld
- SNN en subsidieteam dragen zorg voor uitbetalingen en financiële afrekening van de projecten

Gedeputeerde Staten

- is eindverantwoordelijk voor het LEADER-programma
- zal na iedere vergaderronde van de LAG geïnformeerd worden over de toegekende projecten via het PO van de betreffende gedeputeerde.
- zal bij grote aanpassingen van het programma (LOS) geïnformeerd en gevraagd worden hierover een besluit te nemen.

Hoofdstuk 10. Beheer- en toezicht- regeling/werkwijze

Project:

Museumgemaal
wordt vakantiehuis

Oostwold, 2016

10. Beheer- en toezicht- regeling/selectieprocedure

10.1 LAG werkwijze

Oost Groningen heeft er voor gekozen om naast de overkoepelende LAG ook een drietal Steungroepen in te stellen die per gebied (Westerwolde, Veenkoloniën en Oldambt) een eerste beoordeling van de projecten doen. Voor de “nationale” projecten geven zij een zwaarwegend advies, voor de “Europese” projecten een advies.

De LAG en steungroepen komen vier maal per jaar bijeen. Zij beoordelen de ingediende projectaanvragen (het betreft hier compleet ingediende en obstakelvrije projecten). Bij de start van het programma worden voor de hele periode de deadlines voor het indienen en de vergaderdata vastgesteld. Er wordt formeel niet gewerkt met tenders, maar door de deadlines per ronde lijkt de werkwijze hier in de praktijk wel op. Projecten kunnen doorlopend worden ingediend maar worden vier maal per jaar beoordeeld. Op aangeven van de LAG neemt GS een besluit over de openstellingen en subsidieplafonds van het programma.

Naast deze projectaanvragen worden ook ontwikkelingen en trends, mogelijke nieuwe projecten, projecten in ontwikkeling en andere onderwerpen behandeld in de vergadering of op speciale themabijeenkomsten. Elk LAG - en Steungroep lid en ook de provincie (LEADER secretariaat en Gedeputeerde) kan onderwerpen en project ideeën aandragen voor de agenda. Besluitvorming vindt plaats door overleg en/of stemming. Bij elke vergadering moet meer dan 50% van de aanwezigen afkomstig zijn van maatschappelijke partijen (niet-overheid). Het verslag van de vergadering is openbaar. De LAG geeft na elke vergadering een positieve of negatieve beoordeling per projectaanvraag. Dit besluit wordt ter informatie in het PO van de betreffende gedeputeerde ingebracht.

10.2 Belangenverstrengeling

Het kan voorkomen dat LAG-leden of steungroep leden persoonlijk betrokken zijn bij één van de projecten, bijvoorbeeld omdat zij het project mede ontwikkeld hebben, (mede-)indieners zijn, of omdat ze een relatie hebben met de indiener van een project. Gezien de aard van de regeling, waarbij zoveel mogelijk mensen uit het gebied worden betrokken en daarin actief zijn en waarbij LAG- en steungroep leden mede als taak hebben om projecten aan te jagen, is dit een veel voorkomende gang van zaken. Mocht dit het geval zijn, dan moet hij/zij deze belangenverstrengeling duidelijk kenbaar maken tijdens de vergadering voorafgaand aan de inhoudelijke behandeling van het betreffende project. Tijdens het bespreken van het betreffende project wordt het LAG-lid/steungroep lid geacht de vergadering tijdelijk te verlaten. De overige LAG- en steungroep leden worden op die manier tijdens de bespreking van het project niet beïnvloed door degene met het belang. Het kan ook voorkomen dat iemand van de ambtelijke ondersteuning persoonlijk betrokken is bij een project. In dat geval mag deze persoon niet bij de bespreking van dit agendapunt aanwezig zijn en moet er voor dat agendapunt vervangende ambtelijke ondersteuning beschikbaar zijn. Ook is het niet toegestaan dat deze persoon betrokken is bij het opstellen van het advies ter beoordeling van het project. Een andere adviseur zal dan het advies aan de LAG/steungroep moeten opstellen.

Luchtfoto van Nieuwolda

10.3 Jaarverslag

Elk jaar wordt een financieel en inhoudelijk jaarverslag opgesteld en wordt bepaald of er bijsturing nodig is in de operationele doelen en output. Op die manier kan de LAG sturen op het behalen van de doelstellingen uit de LOS. Het jaarverslag is openbaar en zal via de website worden gepubliceerd en wordt in fysieke vorm verspreid onder stakeholders.

10.4 Tussentijdse bijsturing

De LAG is bevoegd om, zonder tussenkomst van het college van GS, kleine tussentijdse bijstellingen door te voeren in de LOS en werkwijze. Het kan gaan om het bepalen van en bijsturen op de concrete maatregelen, een kleine wijziging van de inzet van middelen op bepaalde hoofdthema's, selectiecriteria en/of het aanpassen van het subsidieplafond voor een bepaald type project. Het doel hiervan moet altijd duidelijk en onderbouwd zijn en de noodzaak tot het wijzigen moet blijken uit een jaarverslag of andere rapportages. Grote wijzigingen zoals herverdeling van de middelen over de verschillende thema's zullen worden voorgelegd aan het college van GS. Alle eventuele wijzigingen worden bekend gemaakt via de website en social media en desgewenst via persberichten of advertenties. Bij tussentijdse wisselingen van LAG-leden en steungroepleden zal de LAG zelf zo snel mogelijk voor nieuwe invulling zorgen. Het aantal maatschappelijke leden moet altijd groter blijven dan het aantal publieke/bestuurlijke vertegenwoordigers. Deze maatregelen zijn bedoeld om de voortgang van projectbeoordelingen en de slagkracht van de LAG en steungroepen te waarborgen.

10.5 Transparantie

De LEADER-organisatie wil zo transparant mogelijk zijn in haar werkwijze. De website is daarin een belangrijk hulpmiddel. Oproepen tot indienen van projectvoorstellen, doelstellingen en thema's, beoordelingscriteria en alle andere belangrijke informatie over het LEADER-programma en de uitvoering daarvan moeten op de website te vinden zijn. Indien nodig worden ook andere communicatiemiddelen benut. In paragraaf 8.4 staat meer over communicatie.

10.6 Risico's

Bij elk programma zijn risico's. In bijlage 4 is een matrix opgenomen waarin de risico's en beheersmaatregelen worden benoemd.

De Graanrepubliek in Bad Nieuweschans (Oldambt)

Hoofdstuk 11. Selectiecriteria en selectieprocedure subsidie-aanvragen

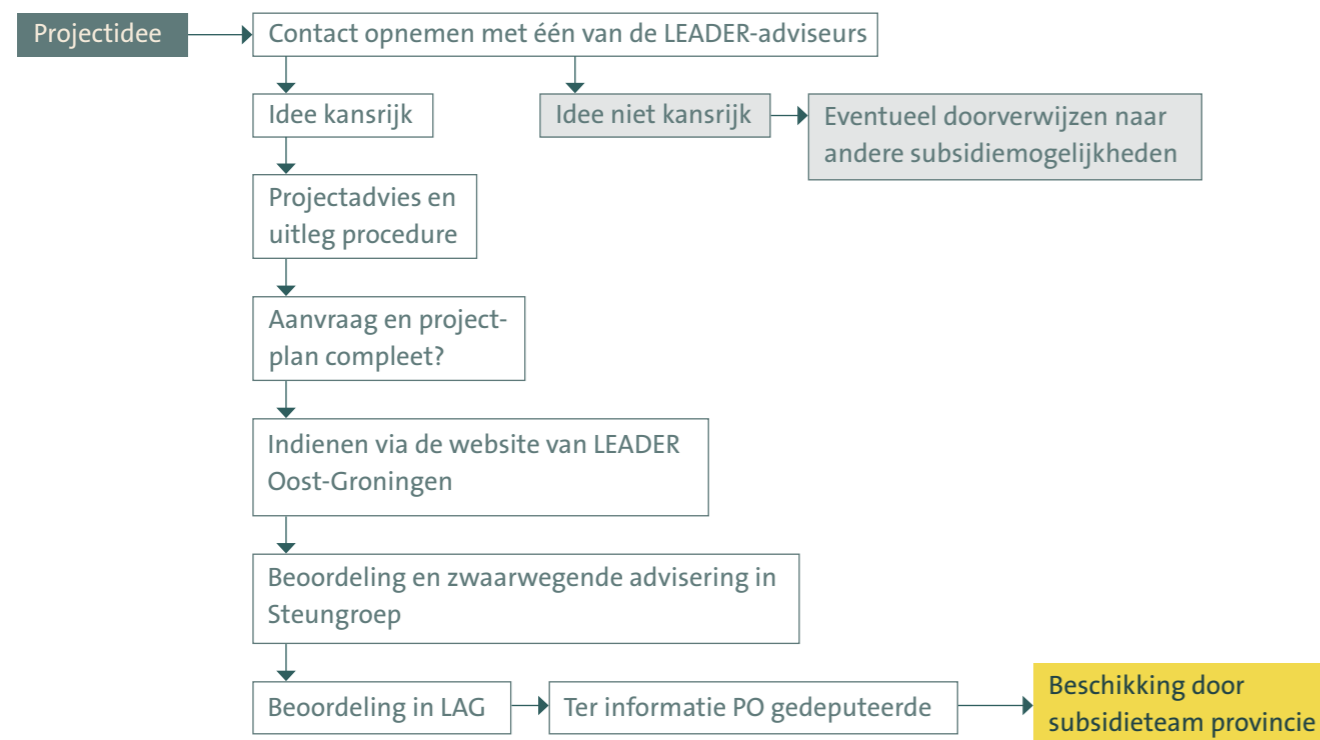
Project:
Karakteristiek pand wordt
ontmoetingsplek 'Gasterij De Zoete Kroon'
Noordbroek, 2021

11. Selectiecriteria en selectieprocedure subsidie-aanvragen

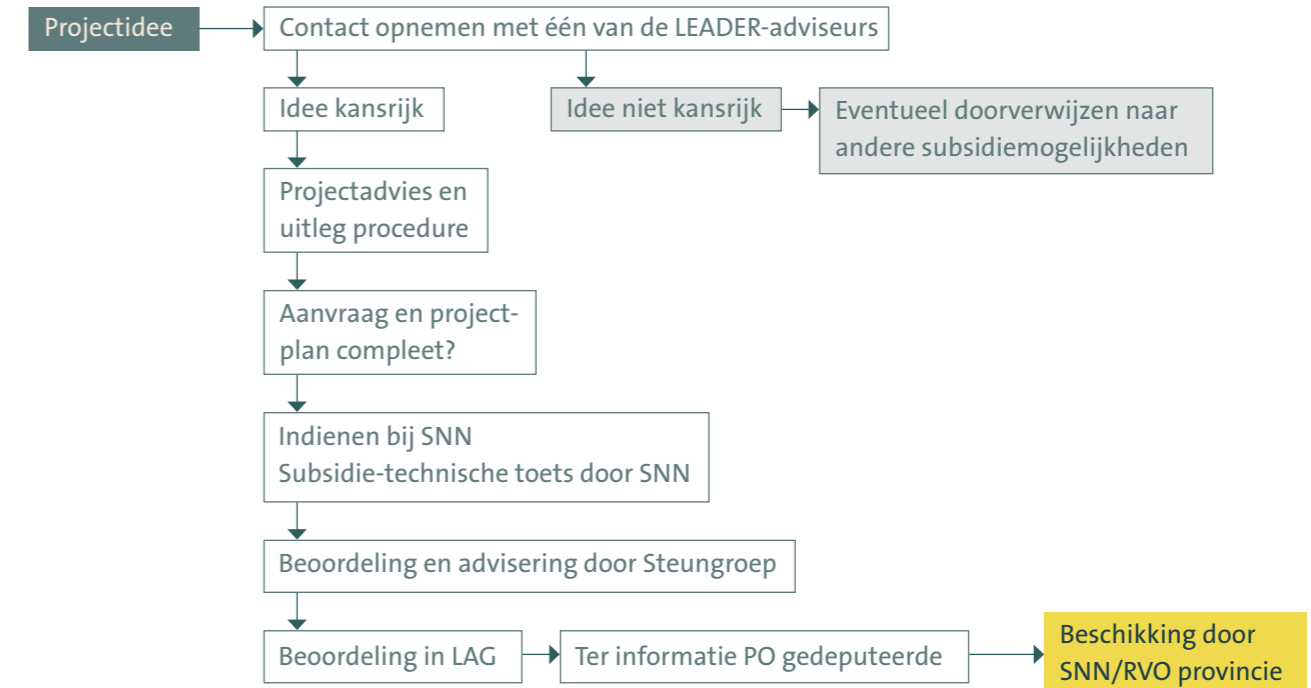
11.1 Procedure en proces

De LAG werkt formeel niet met tenders, maar er zijn per jaar drie tot vier deadlines waarop aanvragen kunnen worden ingediend en worden beoordeeld. Via de website worden de data voor deze deadlines jaarlijks bekend gemaakt. Alleen complete projecten worden door de LAG beoordeeld. De projectaanvragen moeten worden voorzien van een aanvraagformulier en het projectplan moet voldoen aan de Leidraad projectplan LOS Oost-Groningen, die op de website wordt gepubliceerd. De LAG beoordeelt de projecten aan de hand van een beoordelingsformulier met daarin de selectiecriteria, voorzien van een wegingsfactor / puntentelling. (Zie bijlage 5: Checklist en selectiecriteria aanvragen) Besluiten en de werkwijze, criteria, procedures omtrent het programma worden op de website bekend gemaakt. Initiatiefnemers kunnen doorlopend terecht bij de LAG of het Plattelandshuis voor advisering over projectontwikkeling. Projecten worden beoordeeld op basis van de criteria zoals verderop in deze paragraaf worden aangegeven. De ambtelijke ondersteuning van de LAG stelt hiertoe een advies op dat samen met het projectplan wordt beoordeeld voor de LAG en de steungroepen. Hierbij wordt een format gebruikt met een algemene beschrijving van het project en een invulformulier met de beoordelingscriteria. Op onderstaand schema ziet u het proces van projectidee, indiening, advisering tot besluitvorming schematisch weergegeven.

Projectaanvragen tot € 25.000,-:

Projectaanvragen tot € 125.000,-:

Doorlooptijd

Om te zorgen dat de doorlooptijd van projecten beheersbaar blijft is er gekozen voor een provinciale procedure voor kleine (mandaat of regionale)projecten met een subsidiebijdrage tot € 25.000,- zonder een EU bijdrage. Grotere (EU) projecten met een subsidiebijdrage tot € 125.000,- zullen via het verplicht gestelde Europees Betaalorgaan, RVO lopen.

De doorlooptijd van dit type EU-projecten (moment tussen indienen door aanvrager en afgeven beschikking door SNN) zal naar verwachting rond de 23 weken zijn. Voor regionale projecten geldt dat er een kortere doorlooptijd is van rond de 12 weken.

11.2 Subsidiepercentages

De subsidie vanuit overheidsmiddelen is volgens regels die vanuit het Europese LEADER-programma worden gesteld maximaal 50% op programmaniveau. De LAG streeft echter naar een maximum van 40% overheidsfinanciering op projectniveau, dit zorgt namelijk voor een grotere multiplier en meer betrokkenheid van de aanvrager. De subsidie bestaat uit de optelsom van Europese middelen, provinciale en gemeentelijke middelen. Voor de resterende private bijdrage (60%) dienen initiatiefnemers zelf zorg voor te dragen. Op projectniveau kan dit bestaan uit subsidiemiddelen van andere overheden of particuliere fondsen. Pas indien de gehele begroting sluitend is dan wel er redelijk zicht is op een sluitende begroting zal een LEADER-bijdrage toegekend en uitgekeerd worden, conform de in de modelverordening GLB-NSP gestelde regels. Hierdoor zijn de risico's voor de LEADER-organisatie minimaal.

11.3 Algemene beoordelingscriteria

De LAG hanteert bij de beoordeling de regels van de modelverordening Gemeenschappelijk Landbouwbeleid - Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP). Daarnaast heeft zij voor Oost-Groningen algemene en specifieke beoordelingscriteria opgesteld waaraan initiatieven moeten voldoen. Bij het beoordelen en selecteren van projecten wordt de checklist in bijlage 5 gebruikt om tot een goede afweging en selectie van projecten te komen. Tevens worden de volgende algemene criteria gehanteerd.

- Het initiatief / project moet uitgevoerd worden in de LEADER-regio Oost-Groningen óf in nauwe samenwerking met andere LEADER-gebieden zoals in de samenwerkingsregio's Zuid-Estland, Oost-Drenthe en de Duitse LEADER-gebieden Ostfriesland an der Ems en het gebied Nördliches Emstal.

- Het initiatief / project moet passen binnen de doelen en maatregelen van de LOS.
- Het initiatief / project mag niet strijdig zijn met geldende regelgeving en (gemeentelijk of provinciaal) beleid. Hierbij horen bijvoorbeeld ook regels over concurrentie en steun aan ondernemers (staatssteun). Het project moet passen binnen het bestemmingsplan en vergund zijn of er moet redelijk zicht zijn op een vergunbare situatie.
- Aanvragen moeten financieel obstakelvrij zijn of er moet redelijk zicht zijn op een sluitende begroting en cofinanciering.
- Projecten en initiatieven moeten bottom-up tot stand zijn gekomen en draagvlak hebben in de regio.
- De plaatselijke bevolking, (kleine) ondernemingen, organisaties, stichtingen of verenigingen in het gebied zijn betrokken bij het opzetten en uitvoeren van het initiatief. De betrokkenheid van de bevolking en andere partijen kan blijken uit zelfwerkzaamheid (inzet van vrijwilligersuren mag meegenomen worden in de begroting á € 23,- per uur).
- Het initiatief moet bijdragen aan de structurele versterking en duurzame ontwikkeling van het LEADER-gebied Oost-Groningen. Duurzaamheid heeft hierbij zowel betrekking op economische, sociale als ecologische (milieu-)aspecten.
- De uitvoeringsperiode is maximaal 2 jaar en het project moet kunnen starten binnen drie maanden na toekenning. Hiervan kan worden afgeweken mits de noodzaak hiertoe wordt onderbouwd. Het project moet een duidelijke doelstelling bevatten, de te verwachten resultaten moeten SMART worden benoemd.
- De te ontwikkelen dienst, product of markt moet additioneel zijn voor de initiatiefnemer en er moet geen sprake zijn van een reguliere investering.
- Het initiatief mag nog niet zijn gestart, noch mogen er voor datum van indiening van de aanvraag overeenkomsten met derden zijn gesloten, zoals leveranciers.
- De uitvoering van het initiatief gebeurt op de meest geschikte schaal (dorp/wijk, gemeente, regio etc.).
- De initiatiefnemer is bereid opgedane kennis over te dragen ten behoeve van andere initiatieven. In het projectplan wordt aangegeven hoe dit wordt gerealiseerd. Ook is een initiatiefnemer bereid om een bezoek door de LAG en steungroepen aan het project te faciliteren en stelt hij/zij beeldmateriaal beschikbaar voor publicatie op de website en in de jaarverslagen.

11.3.1 Aanvragers

- Stichtingen of verenigingen
- Alleen MKB-ondernemingen met minder dan 50 FTE en/of een jaaromzet van ten hoogste 10 miljoen en/of een jaarbalans lager of gelijk aan 10 miljoen. (bron: RVO.nl)
De ondernemingen moeten statutair gevestigd zijn in de regio Oost-Groningen, dan wel de maatregelen dienen in deze regio plaats te vinden. De LAG heeft de mogelijkheid om per project gemotiveerd af te wijken van dit criterium.
- Overheden zoals gemeenten en waterschappen
- Natuurlijk persoon/rechtspersoon en/of rechtsvormen zonder rechtspersoonlijkheid (zoals maatschappen en v.o.f.'s)

11.3.2 Voorkeur LAG

- De LAG heeft een voorkeur voor projecten:
 - Die een integraal karakter hebben en bijdragen aan meerdere doelen uit de LOS
 - Waarbij aan netwerkvorming wordt gedaan en (nieuwe) samenwerkingsverbanden worden aangegaan
 - Waarbij sociaal leren wordt toegepast (leren door middel van samenwerken)
 - Die een grote doelgroep / groot bereik hebben
 - Die innovatief (vernieuwend) zijn voor de regio Oost-Groningen. Hierbij valt te denken aan ontwikkelen van nieuwe voorzieningen, diensten, productiemethodieken, producten of een nieuwe markt.
 - Die aantoonbaar draagvlak hebben of dit op korte termijn gaan krijgen in de gemeenschap waar het wordt uitgevoerd, dus een bottom-up aanpak.

11.3.3 Niet subsidiabel

- Reeds voor aanvang gedane investeringen of activiteiten.
- Aanvragen van eenmalige of jaarlijks terugkerende evenementen en theaterproducties (tenzij gericht op het opstarten van een meerjarig evenement)
- Reguliere (verenigings-)activiteiten
- (achterstallig) Onderhoud en het verwijderen dan wel saneren van asbesthoudende daken
- Aankopen van grond en/of panden (onroerende zaken)
- Vaste lasten en exploitatiekosten.
- Projecten die (voor een groot deel) bestaan uit adviseurskosten zijn niet subsidiabel. De LAG kan hier op inhoudelijke gronden van afwijken.
- Kosten van derden/adviseurs voor het opstellen van een begroting of geheel uit uren/inzet en een projectplan zijn niet subsidiabel
- Voor maatregel 3.1. geldt dat bedrijven en particulieren geen individuele aanvragen kunnen doen voor verduurzamingsmaatregelen.
- Voor maatregel 3.2 geldt een maximale subsidiebijdrage van € 15.000,-, indien het alleen maatregelen betreft op het gebied van energiebesparing (zonnepanelen of ledverlichting) of toepassen van isolatie. De LAG kan hier op inhoudelijke gronden van afwijken (b.v. als het om een breder integraal project gaat).

11.4 Monitoring

Er zijn verschillende niveaus te onderscheiden in de monitoring van de doelen uit de LOS, op programmaniveau en op projectniveau. Op programmaniveau moeten de doelen worden behaald over de totale programmaperiode. De LAG houdt toezicht op de voortgang van het programma op basis van beschikte middelen (financieel) en op basis van inhoudelijke voortgang en output van de verschillende projecten. Elk jaar wordt een jaarverslag opgesteld waarin de resultaten van het voorliggende jaar worden beschreven op inhoud en financiën. Het jaarverslag is ook een middel om terug te kijken naar de rol van de LAG en de uitvoering van het LEADER-programma in het algemeen. De LAG kan op basis van het jaarverslag verschuivingen voorstellen en nieuwe actiepunten of prioriteiten voor zichzelf en het programma benoemen. Er kan bijvoorbeeld veel behoefte zijn aan economische projecten, maar de middelen hiervoor zijn uitgeput. Dan kan de LAG voorstellen om haar doelen en de financiële middelen meer te richten op het economische thema en minder op de andere thema's. Een LAG-vergadering of een evaluatiebijeenkomst is daarvoor het meest geëigende moment.

Het jaarverslag wordt aan het college van GS en aan de deelnemende gemeenten aangeboden en openbaar gemaakt op de website. Eventuele grote wijzigingen van de LOS die voortkomen uit de evaluatiebijeenkomsten worden ter goedkeuring voorgelegd aan het college van GS (Gedeputeerde). Op projectniveau is de monitoring van een project gedeeltelijk een formele en technische handeling. Als een (EU) project door de LAG is goedgekeurd, maakt SNN/RVO namens het college van GS de beschikking op. SNN is ook degene die tijdens de uitvoering van het project zicht heeft op voortgang, via de voortgangsrapportages die door initiatiefnemers worden aangeleverd. Mochten er problemen zijn in de voortgang van de uitvoering, dan zal SNN contact opnemen met de programmamanager van de provincie en/of LAG. Er zal dan bekeken worden welke maatregelen verder moeten worden genomen. Bij elk project worden vooraf meetbare doelen en effecten benoemd, welke bij de afronding van een project worden gecontroleerd. Ook informeel hebben LAG- en steungroepleden vaak zicht op de voortgang van een project. Zij kennen de initiatiefnemer bijvoorbeeld en spreken diegene over de voortgang van een project, LAG- en steungroepleden kunnen de voortgang volgen door nieuwsberichten die een initiatiefnemer verspreid, LAG- en steungroepleden worden betrokken bij de uitvoering of afronding van een project of krijgen op een andere manier zicht op de voortgang van een project. Door deze informatie krijgen de LAG- en steungroepleden een beeld van een project en kunnen zij aan de hand hiervan bepalen of het succesvol is en kan bijdragen aan het behalen van de doelstellingen uit de LOS. Niet alle projectideeën worden uiteindelijk uitgewerkt, ingediend en uitgevoerd. De LAG- en steungroepleden krijgen zicht op de projectideeën door gebruik te maken van een 'werkljst'. Op deze werkljst worden alle projecten genoteerd die bij de LAG- en steungroepleden of de LEADER-adviseurs worden aangemeld. Sommige projecten komen ter besluitvorming in de vergadering, andere projecten verdwijnen van deze lijst omdat de initiatiefnemer om verschillende redenen een project niet indieningsgereed krijgt.

11.5 Effectmeting en evaluatie

Effectmetingen op het gebied van plattelandsontwikkeling zijn erg lastig. Tijdens de uitvoeringsperiode van het LEADER-programma 2007-2013 is in Groningen (maar ook in de rest van Nederland) onderzoek gedaan naar de effectiviteit van leefbaarheidsprogramma's zoals het LEADER-programma. De algemene conclusie daarbij is dat leefbaarheid slecht meetbaar is en afhangt van vele factoren. Het houden van een algemene meting op programmaniveau is duur en geeft geen goed beeld van de effecten van het programma. Een nulmeting voor het programma als geheel zal daarom niet worden uitgevoerd. Wel geeft de SWOT-analyse (behorend bij deze LOS) een beeld van de stand van zaken op het gebied van leefbaarheid en economie, door middel van cijfers over bijvoorbeeld de arbeidsmarkt, voorzieningen en woningvoorraad. In de periode 2014-2022 is een midterm- en eindevaluatie van het LEADER-programma gemaakt in opdracht van regiebureau POP. Deze evaluatie was met name kwantitatief van aard en was gericht op prestaties zoals de besteding van middelen. Een effectmeting op het gebied van versterking van de sociaal-economische structuur in gebieden bleef achter. Ook de bijdrage van de verschillende LOS'sen aan de basisprincipes van LEADER is daarin niet benoemd. In de periode 2023-2027 zou op landelijk niveau meer moeten worden ingezet op kwalitatieve prestaties waaraan de verschillende LEADER-programma's bijdragen en aan de meerwaarde van het instrument LEADER. De Algemene Rekenkamer heeft onderzoek gedaan (29 september 2022). Dit onderzoek richtte zich op Europese subsidies in algemene zin (ELFPO, EFRO, ESF) niet specifiek op LEADER. Er is met name gekeken naar de toegevoegde waarde van subsidies. Een van de conclusies is dat de beschikbare middelen goed terecht komen bij de initiatiefnemers. Initiatiefnemers geven aan dat hun projecten zonder subsidie niet, kleinschaliger, later in de tijd of met minder kwaliteit zouden zijn uitgevoerd. Dit ondersteunt de gedachte die bij de LAG- en Steungroepleden heerst over de (meeste) met LEADER gesubsidieerde projecten in Oost-Groningen. Wel wordt in het onderzoek geconstateerd dat er weinig zicht is op de bijdrage van subsidies uit EU-fondsen aan de uitdagingen die Nederland kent.

Op projectniveau moeten initiatiefnemers bij het indienen van een project aangeven welke meetbare effecten het project heeft. Ook in de beschikking zullen deze verwachte effecten beschreven worden. Op basis van deze effecten kunnen de LAG- en Steungroepleden een goede inschatting maken of het project bijdraagt aan realisatie van de gekozen doelen. Initiatiefnemers wordt gevraagd de behaalde effecten te rapporteren. Deze rapportages helpen de LAG- en Steungroepleden bij het monitoren, evalueren en bijsturen van het gehele LEADER-programma, omdat er een goed beeld ontstaat van welk type project welk effect heeft. De effecten van de individuele projecten worden dus gebruikt om de effectiviteit van het programma als geheel bij te kunnen sturen en te verbeteren. Via het jaarverslag worden effecten jaarlijks gemeten en geëvalueerd, op project- en programmaniveau. Er zal gedurende de programmaperiode meermaals een evaluatie plaatsvinden. De uitkomsten kunnen worden benut bij het verbeteren van de output en outcome van projecten en voor het opstellen van nieuwe programma's. Het jaarverslag wordt in principe door de LAG- en Steungroepleden zelf geschreven, met input van SNN/RVO, subsidieteam en ambtelijke ondersteuning vanuit de provincie/gemeenten. Voor eventuele grotere evaluaties en onderzoeken die dieper gaan kan het nodig zijn om andere partijen (onderzoeksbureaus etc.) in te huren, dan wel dit landelijk te organiseren.

Bijlagen

1. Totstandkoming LOS

Biz. 74

2. Samenvatting SWOT-analyse

Biz. 76

3. Gezamenlijke verklaringen

Biz. 85

4. Risico's en beheersmaatregelen

Biz. 90

5. Checklist en selectiecriteria aanvragen

Biz. 91

Bijlage 1: Totstandkoming LOS

Totstandkoming LOS: deelnemers aan het gebiedsproces

Wij hebben bij de totstandkoming van de SWOT en de LOS samenwerking gezocht met verschillende belanghebbenden in Oost-Groningen. Naast gesprekken binnen de LAG en de Steungroepen hebben wij individuele gesprekken gevoerd met maatschappelijk partners en hebben wij drie expertmeetings georganiseerd rondom de thema's waar onze strategie zich op richt.

Stakeholdersbijeenkomst thema Economie, Toerisme en Landbouw

- Edwin van der Woude – ZO! Groningen (Toerisme)
- Mischa de Gier – BRDG Advies (MKB en economie)
- Hadewijch van Kampen – Hatzoo Producties (Herbestemming)
- Astrid Wijninga – Gemeente Pekela (EZ)
- Janty Heeres – Steungroep (Ondernemer, landbouw)
- Ramon Klaassens – Klaassens Advies (Landbouw)
- Eddy Niemeijer – Rabobank (Economie en dorpen)

Stakeholdersbijeenkomst thema Sociale cohesie en Gezondheid

- Emmy Wolters – Groninger Dorpen (Leefbaarheid)
- Dr. H. Berg – Wedde dat het lukt (Zorg en naoberschap)
- Annet Bakker – Noaberstee (Zorg en sport)
- Ton van den Boomgaard – Stichting De 5 Oldambster Dorpen (Leefbaarheid)
- Harm-Arend Meijer – Stichting De 5 Oldambtster Dorpen (Leefbaarheid)

Stakeholdersbijeenkomst thema Klimaat, Duurzaamheid en Landschap

- Arthur Scheper – Landschapsbeheer Groningen (Natuur en landschap)
- Jan Loots – Steungroep (Westerwolde en ecologie)
- Frits Korvemaker – Steungroep (Westerwolde)
- Willem Friedrich – Steungroep (Oldambt)
- Aize Tolsma – Steungroep (Veenkoloniën)
- Anneke Epping – Staatsbosbeheer (Natuur en landschap)
- Stieneke van der Wal – Het Noordererf (Boerenerven en landschap)
- Johan Zijlstra – Staatsbosbeheer (Natuur en Landschap)

Bijeenkomst gemeentelijke contactpersonen

- Gerrit Spieaar - Gemeente Veendam,
- Willem van Laar - Gemeente Midden Groningen
- Dick Abee - Gemeente Oldambt
- Astrid Wijninga - Gemeente Pekela
- Gerhard Roelfes - Gemeente Westerwolde
- Gert Leene - Gemeente Westerwolde
- Demi Benedictus - Gemeente Westerwolde
- Henk Boets - Gemeente Stadskanaal
- Roland Schepers - Gemeente Stadskanaal

Overige gesprekken

Er zijn verder individuele gesprekken gevoerd met:

Acantus: Taco de Jong

Rabobank Groningerland: Eddy Niemeijer, Koen Ronner

ASBR subsidium: Monique Alberts, Emile Schoonbeek

ANOG: Peter Roelfsema

Huis voor de Sport: Jack Kamminga

Estland: Kristiina Tammets

Oost Drenthe: Marije Kattenwinkel

West Drenthe: Linda Hoeksema

Gemeente Bunde: Burgemeester Sap

Gemeente Rhede: Burgermeester Willerding, Hans- Bernd Luesinghauert

Waterschap Hunze en Aa's: Sander Dijk, Wilfried Heijnen

Economic Board Groningen - vrijetijdsmaakelaar: Jenz Verbogt

Provincie Groningen - team landbouw: Ko Munnike, Harold Martens

Provincie Groningen - team regionale economie: Irma de Jeer

Provincie Groningen - team programma- en projectfinanciering: Herman Bouman, Florian Agterhuis, Anne Blezer

Provincie Groningen - team leefbaarheid, woonkwaliteit en sport: Arjo Eggink

Provincie Groningen - team natuur: Mark Post

Provincie Groningen - team natuur: Anke Romein, April Fikenscher

Provincie Groningen - team vrijheidseconomie: Ingrid de Vries

Bespreking nieuwe LOS met Steungroepen,
oktober 2022

Bijlage 2: Samenvatting SWOT-analyse

Industrie

STERKTE

- Oost-Groningen beschikt over een aantal grotere bedrijfsterreinen in Winschoten, Veendam en Ter Apelkanaal
- Bereikbaarheid via wegen en water is op de meeste bedrijfslocaties goed
- Relatief goedkope grond
- Ligging naast Duitsland

KANS

- Veel industriële bedrijven zijn niet gebonden aan één plek en kunnen zich makkelijk in Oost-Groningen vestigen. (Deze ongebondenheid kan ook een bedreiging zijn)
- Groningen Seaports dichtbij
- Samenwerking met onderwijsinstellingen

ZWAKTE

- Korte termijnbeleid gemeenten
- Gebrek aan promotie
- Vestiging van een bedrijf kan de landschapskwaliteit en -waarde beïnvloeden

BEDREIGING

- Veel industriële bedrijven zijn niet gebonden aan een plek en kunnen makkelijk weer vertrekken. (Deze ongebondenheid kan ook een kans zijn)
- Afhankelijkheid van onvoorspelbare mondiale ontwikkelingen (energie, handel, klimaat, oorlog)
- Stikstofdossier
- Tekort aan technisch personeel
- Grote stijging energieprijzen
- NIMBY-reacties, door onvoldoende participatie en informatievoorziening in het verleden

Winkelaanbod

STERKTE

- Grote publiekstrekkers in sommige winkelkernen
- Vaste klanten van oude zaken

KANS

- Impuls geven aan MKB en detailhandel
- Verdichten van winkelkernen
- Creëren woon-winkel gebieden
- Internetbedrijven vanuit huis
- Branche-overkoepelende samenwerking
- Het onderscheiden en relevant maken van een winkelkern
- Doorontwikkeling van bedrijven in de timmer- en meubelsector
- Herbestemming van karakteristieke panden

ZWAKTE

- Negatieve uitstraling winkelgebieden door leegstaand vastgoed
- Afname aanbod door de jaren heen
- Schaalgrote, kleine kernen
- Samenwerking tussen kleine zaken en grote ketens loopt soms stroef

BEDREIGING

- Wijzigende regelgeving en subsidies
- Opkomst thuiswinkelen (bedreigend voor de bestaande winkelkernen)
- Grote stijging energieprijzen en opgave verduurzaming

Toerisme

STERKTE

- Aanwezigheid van een groot aantal (historische) bezienswaardigheden en attracties
- Goede fiets- en vaarmogelijkheden
- Opkomst van ZO! Groningen/Visit Groningen
- Toenemend aanbod agro-toerisme/natuurrecreatie

KANS

- Samenwerking tussen ondernemers kan zorgen voor nieuwe mogelijkheden
- Het aanbieden van toeristische arrangementen: combinaties van activiteiten
- Inzetten op culinair toerisme met lokale producten
- Grensoverschrijdende samenwerkingen met onder andere Duitsland zorgen voor meer (toeristische) verbindingen in de regio
- Komst treinverbinding Veendam-Stadskanaal
- Toenemende bekendheid als toeristische plaats door de coronapandemie
- Verder ontwikkelen van agrotourisme, natuurtoerisme en ecotourisme
- Creëren van een verhaal tussen knooppunten

ZWAKTE

- Haperende samenwerking tussen ondernemers onderling en met gemeenten
- Relatieve onbekendheid van Oost-Groningen als toeristisch gebied

BEDREIGING

- Veel losstaande activiteiten die niet in combinatie met elkaar gezien worden
- Kosten van digitale promotie t.o.v. grote bedrijven
- Vaarrecreatie staat onder druk

Agrarische bedrijvigheid

STERKTE

- Toenemend aanbod lokaal geproduceerd voedsel
- Toename van verbredingsactiviteiten
- Groot oppervlak aan agrarische grond

KANS

- Verbredingsactiviteiten mogelijk in de landbouw (verkoop aan huis, toerisme)
- Verbreding in gewassoorten
- Inzetten op nichemarkten, transformatie en ketenvorming
- Omslag van traditionele akkerbouw naar nieuwe toepassingen en nieuwe technologie
- Circulaire landbouw
- Samenwerking tussen bedrijven, winkels en de toeristensector
- Bemiddeling in marketing rondom streekproducten/bundelen van streekproducten

Wonen

STERKTE

- Diversiteit in woningaanbod
- Lagere woningprijzen vergeleken met stedelijke gebieden en het Westen
- Relatief veel ruimte voor nieuwbouw

KANS

- Het bouwen van levensbestendige woningen
- Bouwen van woningen binnen de nieuwe duurzaamheidsstandaard
- Bouwen van woningen grenzend aan huidige kernen

ZWAKTE

- Korte termijnbeleid overheden
- Afname aan landbouwgrond om de grondvraag van andere partijen te vervullen

BEDREIGING

- Wijzigende regelgeving en subsidies
- Stikstofdossier
- Sociale verdeeldheid
- Groot aantal boeren emigreert

ZWAKTE

- Te weinig betaalbare woonruimte voor jongeren
- Vergrijzingsgolf vraagt om andere woningen
- Een relatief tekort aan betaalbare (huur)woningen

BEDREIGING

- Ontgroening en vergrijzing vragen om andere woningen
- Grote stijging energieprijzen
- 'Import' uit het westen laat huizenprijzen stijgen
- Weinig initiatief van woningbouw om extra woningen buiten de dorpen te bouwen

Onderwijs

STERKTE

- Relatief ruim aanbod MBO-opleidingen
- HBO en WO-opleidingen 'om de hoek'

ZWAKTE

- Percentage hoogopgeleiden is relatief laag in deze regio
- Opleidingsniveau sluit niet aan bij vraag
- Onderwijs centreert in kernen

KANS

- Verbetering samenwerking tussen onderwijsinstellingen en stagebedrijven
- Vergrijzing en ontgroening kan zorgen voor een tekort aan zorgpersoneel
- Tekort aan technisch personeel

BEDREIGING

- Kwaliteit (basis)onderwijs staat onder druk
- Afname aantal basisscholen
- Lerarentekort

Ontmoetingsplekken

STERKTE

- Er is een sterk verenigingsleven
- Verschillende soorten sociale infrastructuur
- Lokale sportverenigingen aanwezig
- Bibliotheken verbreden services

ZWAKTE

- Accommodaties draaien vaak op slechts enkele vrijwilligers
- Bibliotheken centreren in kernen
- Financiële uitdaging om de voorzieningen open te houden
- Verdwijnen van zwembaden en sportaccommodaties

KANS

- Ontmoetingsplekken voor jongeren
- Sportverenigingen als ontmoetingsplek
- Professionaliseren van dorps- en wijkorganisaties, o.a. door 'import'
- Service in dorpshuizen verbreden

BEDREIGING

- Dorpscentra zijn afhankelijk van vrijwilligers
- 'Import' leidt tot een veranderende sociale samenstelling en cohesie
- Vereenzaming van ouderen die langer zelfstandig thuis (moeten) blijven wonen
- Dreiging tot sluiten door te hoge kosten (verduurzaming)
- Muziek en sportverenigingen zien tekorten aan financiële middelen

Bereikbaarheid

STERKTE

- Toevoeging van sneltreinen aan de dienstregeling
- A7 verbinding naar Groningen en Duitsland
- Verbindingen met Drenthe

KANS

- Komst treinverbinding Veendam-Stadskanaal
- Betere OV-verbinding met Duitsland
- Onderhoud infrastructuur
- Gesprekken over sneltrein Groningen-Amsterdam
- Carpool plekken

ZWAKTE

- Minder frequente OV-verbindingen
- Beperkte mobiliteit voor ouderen

BEDREIGING

- Voorzieningen verplaatsen zich van kleinere dorpen naar de grotere kernen
- Toename aan ouderen met verminderde mobiliteit
- Krimpemde bevolkingsgroep in buitengebieden die OV gebruiken

Leefstijl

STERKTE

- Ruim aanbod van sportverenigingen en sportscholen
- Initiatieven aanwezig om een gezond eten te promoten
- Initiatieven aanwezig om genoeg bewegen te promoten

ZWAKTE

- Grote groep mensen met ongezonde leefstijl/slechte gezondheid
- Grote groep mensen die te weinig bewegen
- Doorgave leefstijl ouder op kind
- Financiële drempel om te sporten

KANS

- Combinatie sport en gezonde leefstijl
- Educatie op (basis)scholen
- Verbinding tussen sport en fysio
- Aanleggen van vrij-toegankelijke sportvoorzieningen zoals een voetbalkooi
- Doorontwikkeling van sportverenigingen

BEDREIGING

- Ongezonde leefstijl en beperkte gezondheidsvaardigheden
- Sportverenigingen kampen met geldtekorten
- Schaamte rondom geldproblemen en sporten
- Verdwijnen zwembaden en sporthallen

Gezondheidszorg

STERKTE

- Twee ziekenhuizen in de regio
- Grote kernen hebben veel voorzieningen voor dagbesteding
- Initiatieven aanwezig om een gezonde levensstijl te promoten

KANS

- Toename van werkgelegenheid in de dagbesteding, welzijn en zorg
- Combinatie sport en gezonde leefstijl
- Samenwerkingen tussen zorginstellingen en scholen

Welvaart

STERKTE

- Hoge tevredenheidsgraad met het leven
- Hoge tevredenheid hoeveelheid vrije tijd
- Hoge tevredenheid over de woning

KANS

- Toename werkgelegenheid
- De regio beter leefbaar en veiliger maken

ZWAKTE

- Dagbesteding en verzorging zijn geconcentreerd in de grote kernen
- Ontgroening en vergrijzing
- Grote groep mensen met ongezonde leefstijl/slechte gezondheid
- Bereikbaarheid zorginstellingen

BEDREIGING

- Ongezonde leefstijl en beperkte gezondheidsvaardigheden
- Krimpde en ouder wordende bevolking
- Vergrijzing en ontgroening kan zorgen voor een tekort aan zorgpersoneel

ZWAKTE

- Relatief grote verschillen tussen gemeenten
- Mindere score op ervaren gezondheid
- Relatief lage score op leefbaarheid
- Lage score op tevredenheid met de werkgelegenheid
- Relatief lage score op veiligheid

BEDREIGING

- Toekomstig tekort aan zorgpersoneel
- Toenemend woningtekort

Erfgoed en karakteristieke panden

STERKTE

- Veel karakteristieke panden aanwezig
- Al veel karakteristieke panden worden opgeknapt
- Verschillende gemeenten hebben een duidelijk overzicht van karakteristieke panden

KANS

- Herbestemming karakteristieke panden
- Kan het straatbeeld verbeteren
- Toename werkgelegenheid

Klimaatmitigatie

STERKTE

- Coöperaties die gezamenlijk zonnepanelen plaatsen
- Aanwezigheid Hyzon (ook goed voor de werkgelegenheid in de regio)
- Verscheidene zonne- en windparken

KANS

- Circulaire landbouw
- Nieuwe woningen duurzaam bouwen
- Er zijn nog veel mogelijkheden voor het verduurzamen van bedrijven of accommodaties
- Er is nog ruimte voor zonne- en windparken
- Integrale aanpak met klimaatadaptatie

ZWAKTE

- Veel panden vereisen onderhoud
- Verduurzaming vergt veel financiële middelen

BEDREIGING

- Oplopende kosten energie en bouwmaterialen

ZWAKTE

- Er mist vaak een duidelijke visie op duurzaamheid in de toekomst. Geen praktische aanpak
- Innovatie gaat langzaam
- Percentage hoogopgeleiden is relatief laag in deze regio
- Relatief hoge kosten verbonden aan verduurzaming

BEDREIGING

- Datacenters/windmolen/zonneparken vs. landschap
- Reputatieschade mede door nabijheid aardbevingsgebied
- Sterke mate van NIMBY aanwezig door de onvoldoende participatie en informatievoorziening in het verleden

Klimaatadaptatie

STERKTE

- Genoeg ruimte
- Relatief weinig verstedelijking en hitte-eiland effect
- Regionale Klimaatadaptatie strategie is ontwikkeld

KANS

- Groene schoolpleinen
- Groenblauwe bedrijventerreinen
- Agrotourisme, ecotourisme en natuurtoerisme
- Aanleggen waterberging
- Creëren schaduwplekken
- Groene daken
- Klimaatadaptatie gelijk meenemen in plannen
- Integrale aanpak met klimaatmitigatie

Landschap

STERKTE

- Hoge landschappelijke kwaliteit
- Diversiteit in het landschap

KANS

- Oude aanplanting terugbrengen
- De stikstofcrisis en bijkomende landbouwtransitie geven ook kansen voor nieuwe innovaties en een toename van natuur

ZWAKTE

- Algemene mentaliteit van water afvoeren
- Weinig capaciteit in gemeenten
- Relatief onbekend begrip
- Vaak een gedachte achteraf

BEDREIGING

- Toenemende warmte
- Meer zonuren
- Onregelmatige en hevige buien
- Periodes van droogte

ZWAKTE

- Een gelimiteerde biodiversiteit
- Druk op originele landschappen
- Mono-cultuur

BEDREIGING

- Datacenters/windmolen/zonneparken vs. landschap
- Landbouw en industrie kunnen de landschapskwaliteit en -waarde beïnvloeden
- Aantasting landschap door aanleg zonnepaneelvelden en windmolenparken, of komst megabedrijf

Bijlage 3.1: Gezamenlijke verklaring door de LEADER-gebieden Oost-Groningen en Tartumaa Estland

LETTER OF INTENT

Joint Statement by LEADER regions East Groningen and South Estonia

In the previous two LEADER periods a long-lasting successful partnership was conducted by the LAG East Groningen in the Netherlands and the LAG Tartu Rural Development Association in South Estonia, resulting in several projects with the aim to exchange knowledge and experience. This partnership has resulted in mutual visits of (touristic) entrepreneurs and local food producers, mutual participation in trade- and consumer fairs and the organisation of a regional market for both participating areas as well as in knowledge exchange between the LAGs.

LAG East-Groningen and LAG Tartu Rural Development Association would now like to continue this successful partnership in the new LEADER period 2023-2027 and intensify the cooperation between LAGs and local entrepreneurs in both regions and to further intensify the knowledge exchange between the LAGs. In both regions topics such as local entrepreneurship, (agri)cultural tourism and climate change are important themes in their local development strategies. With the continuation and intensifying of the partnership we hope to contribute to socio-economic development through the people in our respective regions and to strengthen local economy and quality of life in both regions.

As representatives of the local action groups (LAG's) we hereby state our intention to jointly implement the targets as described in the local development strategies, developed by our LAG's for the EU-financing period 2023-2027.

In the interest of a successful and sustainable implementation of local development strategies, we will ensure regular exchange of information, knowledge and experiences. We will aim at joint realization of projects and will strive to interest people in our region for active transnational partnerships.

Our goal is to continue and further develop this partnership, even after the term of the fund and finance.

Kristiina Tammets
Program manager
LAG Tartu Rural Development Association
Estonia
Date: 27-10-2022

René Pertou
Program manager
LAG East Groningen
Netherlands
Date: 27-10-2022

Ondertekening samenwerkingsovereenkomst LEADER regio Oost-Groningen met LEADER regio Tartumaa, oktober 2022

Bijlage 3.2: Concept Gemeenschappelijke verklaring van de LEADER-regio's Oost-Groningen en Nordliches Emstal

Gemeenschappelijke verklaring van de LEADER-regio's Oost-Groningen en Nordliches Emstal

De door de EU gefinancierde LEADER-methode hecht veel waarde aan samenwerkingsverbanden en netwerkvorming. In het jaar 2001 heeft de regio Westerwolde - Emsland - Rheiderland - Oldambt reeds het fundament hiervoor gelegd met de gezamenlijke strategienota "Samen Groeien". De daaruit resulterende LEADER-regio's Oldambt-Westerwolde, sinds 2007 het LEADER-gebied Oost-Groningen (bestaande uit 6 gemeenten) en het LEADER gebied Nordliches Emstal willen in navolging op het samenwerkingsconvenant van Leer (d.d. 29-08-2007) en de samenwerkingsovereenkomst met het LEADER gebied W.E.R.O.(2014) deze samenwerking in de toekomst voortzetten en intensiveren.

Wij, de vertegenwoordigers van de lokale actiegroepen (LAG's, bestaande uit de gemeenten Oldambt, Westerwolde, Veendam, Pekela, Stadskanaal en Midden-Groningen) en Nordliches Emstal (bestaande uit de gemeenten Rhede (Ems), Dörpen en Lathen en de steden Haren (Ems) en Papenburg) spreken onze intentie uit, de implementatie van de doelen in de door onze LAG's ontwikkelde lokale ontwikkelingsstrategieën (LOS) voor de EU-financieringsperiode 2023-2027 gezamenlijk op te pakken.

Op deze basis willen wij blijven werken aan de uitvoering van projecten bijvoorbeeld gericht op grensoverschrijdend toerisme, steun voor partnerschappen tussen gemeenten en uitwisselingen tussen plaatselijke verenigingen en bevolkingsgroepen. Op deze manier hopen wij de sociaal-economische ontwikkeling vanuit de bevolking zelf te bevorderen en zo bij te dragen aan de versterking van de plaatselijke economie en de leefbaarheid in de beide regio's.

In het belang van een succesvolle en duurzame uitvoering van de Lokale ontwikkelingsstrategieën (LOS) zullen wij zorgen voor regelmatige uitwisseling van informatie, kennis en ervaringen. We werken aan de gezamenlijke realisatie van projecten en zullen er alles aan doen om mensen in onze regio te mobiliseren voor actieve grensoverschrijdende samenwerking.

Wij streven ernaar om deze samenwerking ook na de looptijd van het fonds en de financiering te continueren en verder uit te bouwen.

....., Vorsitzender
LAG Nordliches Emstal

Berry Link, voorzitter
LAG Oost-Groningen

.....
Bürgermeister gemeente

Johan Hamster,
Gedeputeerde Provincie Groningen

Bijlage 3.3: Concept Gemeenschappelijke verklaring van de LEADER-regio's Oost-Groningen en Ostfriesland an der Ems

Gemeenschappelijke verklaring van de LEADER-regio's Oost-Groningen en Ostfriesland an der Ems

De door de EU gefinancierde LEADER-methode hecht veel waarde aan samenwerkingsverbanden en netwerkvorming. In het jaar 2001 heeft de regio Westerwolde - Emsland - Rheiderland - Oldambt reeds het fundament hiervoor gelegd met de gezamenlijke strategienota "Samen Groeien". De daaruit resulterende LEADER-regio's Oldambt-Westerwolde, sinds 2007 het LEADER-gebied Oost-Groningen (bestaande uit 6 gemeenten) en het LEADER gebied Ostfriesland an der Ems willen in navolging op het samenwerkingsconvenant van Leer (d.d. 29-08-2007) en de samenwerkingsovereenkomst met het LEADER gebied W.E.R.O.(2014) deze samenwerking in de toekomst voortzetten en intensiveren.

Wij, de vertegenwoordigers van de lokale actiegroepen (LAG's, bestaande uit de gemeenten Oldambt, Westerwolde, Veendam, Pekela, Stadskanaal en Midden-Groningen) en Ostfriesland an der Ems (bestaande uit de steden Emden, Weener en Leer en de gemeenten Moormerland, Jemgum, Bunde en Westoverledingen) spreken onze intentie uit, de implementatie van de doelen in de door onze LAG's ontwikkelde lokale ontwikkelingsstrategieën (LOS) voor de EU-financieringsperiode 2023-2027 gezamenlijk op te pakken.

Op deze basis willen wij blijven werken aan de uitvoering van projecten bijvoorbeeld gericht op grensoverschrijdend toerisme, steun voor partnerschappen tussen gemeenten en uitwisselingen tussen plaatselijke verenigingen en bevolkingsgroepen. Op deze manier hopen wij de sociaal-economische ontwikkeling vanuit de bevolking zelf te bevorderen en zo bij te dragen aan de versterking van de plaatselijke economie en de leefbaarheid in de beide regio's.

In het belang van een succesvolle en duurzame uitvoering van de Lokale ontwikkelingsstrategieën (LOS) zullen wij zorgen voor regelmatige uitwisseling van informatie, kennis en ervaringen. We werken aan de gezamenlijke realisatie van projecten en zullen er alles aan doen om mensen in onze regio te mobiliseren voor actieve grensoverschrijdende samenwerking.

Wij streven ernaar om deze samenwerking ook na de looptijd van het fonds en de financiering te continueren en verder uit te bouwen.

....., Vorsitzender
LAG Ostfriesland an der Ems

Berry Link, voorzitter
LAG Oost-Groningen

.....
Bürgermeister gemeente

Johan Hamster,
Gedeputeerde Provincie Groningen

Bijlage 3.4: Concept Samenwerkingsverklaring van de LEADER-regio's Oost-Groningen en Oost-Drenthe

Samenwerkingsverklaring van de LEADER-regio's Oost-Groningen en Oost-Drenthe

Wij, de vertegenwoordigers van de LAG Oost-Drenthe en de LAG Oost-Groningen, verklaren hierbij om bij de uitvoering van het LEADER-programma 2023-2027 actief met elkaar samen te gaan werken. Onze LEADER-gebieden Oost-Drenthe en Oost-Groningen lijken in sociaaleconomisch en landschappelijk opzicht veel op elkaar. Zowel West-Drenthe als Oost-Groningen hebben grote kwaliteiten, bijvoorbeeld op het gebied van landschap, toeristische mogelijkheden / potentie en noaberschap. Wij willen deze sterke punten optimaal benutten bij het versterken van de sociaal-economische vitaliteit in onze regio's.

Concreet gaan we de komende jaren beide werken aan de thema's economie, landbouw & toerisme, sociale cohesie & gezondheid en duurzaamheid & landschap en hebben binnen deze thema's doelen benoemd. We zien veel kansen voor samenwerking, onder meer bij de volgende onderwerpen:

- Versterken van de sociale cohesie door middel van vrijwilligersinitiatieven;
- Verbetering van de samenwerking, professionalisering en netwerkvorming bij ondernemers;
- Het samen optrekken in grensoverschrijdende projecten met de aangrenzende Duitse LEADER gebieden.
- Versterken van de lokale economie, landbouw en toerisme.
- Stimuleren van bottom-up dorpsvernieuwing, duurzaam gebruik van publiekvoorzieningen en hergebruik van vrijkomende (monumentale en/of agrarische) panden;
- Stimuleren van projecten op het gebied van gezond en sport.
- Versterken van het landschap en samenwerking op het gebied van klimaataanpak

Wij spannen ons er voor in om door middel van samenwerking efficiënter te werken en betere resultaten te behalen. Om dat te bereiken zorgen we voor een regelmatige uitwisseling van informatie, kennis en ervaringen. Waar gezamenlijk/interregionaal uitvoeren van projecten meerwaarde heeft, zullen onze LAG's een stimulerende en faciliterende rol hebben.

.....,
LAG Oost-Drenthe

Berry Link, voorzitter
LAG Oost-Groningen

Bijlage 4: Risico's en beheersmaatregelen

Bij elk programma zijn risico's. In de onderstaande matrix zijn de risico's en beheersmaatregelen benoemd.

Risico	Kans	Effect	Beheersmaatregel
Er zijn te weinig maatschappelijke LAG-leden	klein	groot	De LAG moet altijd op orde blijven qua ledental om projecten te kunnen beoordelen. Steungroepleden moeten bereid zijn eventueel zitting te nemen in de LAG als er te weinig LAG-leden zijn.
Er komen geen (geschikte) projectaanvragen binnen en de doelstellingen worden niet behaald	klein	groot	De LAG moet actiever projecten initiëren en (laten) ontwikkelen. De LAG moet meer communiceren over het LEADER-programma en meer de samenwerking opzoeken met andere partijen.
De samenstelling van de LAG blijkt niet geschikt om de doelstellingen te kunnen behalen	klein	groot	LAG-leden die niet aan het behalen van de doelstellingen kunnen bijdragen moeten worden vervangen door LAG-leden die daartoe wel in staat zijn.
De ondersteuning vanuit provincie bij projectadviesing etc. is onvoldoende waardoor de projecten niet op tijd behandeld kunnen worden	groot	groot	De LAG zal zelf capaciteit moeten leveren (ondersteund door steungroepleden en/of gemeenten), of er zal vanuit het programma ondersteuning moeten worden ingehuurd.
Er komen te veel projectaanvragen binnen waardoor het budget te snel op dreigt te raken	groot	matig	De LAG moet de mogelijkheid hebben om te temporiseren op basis van een jaarverslag.
De criteria blijken te streng of te soepel waardoor de doelstellingen niet gehaald kunnen worden	groot	matig	De LAG moet de mogelijkheid hebben om de criteria jaarlijks aan te passen naar aanleiding van een jaarverslag.
Er komen slechts projectaanvragen binnen voor één van de gekozen thema's en voor andere thema's niets	groot	groot	De LAG moet de mogelijkheid hebben om gedurende het programma thema's af te kunnen sluiten. Daarnaast moet de LAG actief projecten (laten) ontwikkelen en uitvoeren op de thema's die nog onvoldoende waren ingevuld.

Bijlage 5: Checklist en selectiecriteria aanvragen

Zowel de LEADER actiegroep als de steungroepen zullen bij de beoordeling van projectaanvragen gebruik gaan maken van een checklist. De LAG hoopt op deze wijze tot een gedegen afweging te komen, waarbij de beste projecten gehonoreerd gaan worden. Onderstaande tabel is hier een aanzet toe. De LAG Oost-Groningen kan gedurende de looptijd van het programma onderstaande criteria aanscherpen dan wel meer beoordelingscriteria toevoegen indien dit tot een betere selectie en weging van projectaanvragen zal leiden.

Projectnaam

Nummer	Criterium	Beoordeling: Score van 0-10: van heel weinig tot heel veel Of: ja/nee	Toelichting	Score
A.	Draagt het initiatief voldoende bij aan een of meer van de 3 thema's van de LOS en aan welke van de doelen?	ja/nee	Past het project bij een of meerdere van de drie gekozen hoofdthema's in de LOS of zelfs bij meerdere? Bij welke van de doelen als bedoeld in 4.10 van de LOS past het project?	
Onderbouwing: tekst				
B.	Is het project bottom-up?	ja/nee	Is het project van een particuliere initiatiefnemer of van een gemeente, vereniging, stichting of adviesraad, onderneming of iets gelijkaardigs? Bij nee voldoet het project niet aan het instap-criterium van het bottom-up principe en zal het worden afgewezen.	
Onderbouwing: tekst				
C.	Is er sprake van (de schijn van) belangenverstrengeling?	ja/nee	Bij 'ja' zal het LAG- of de steungroep lid de vergadering moeten verlaten bij de behandeling van het project en zal bij dit project geen stemrecht hebben.	

Nummer	Criterium	Beoordeling: Score van 0-10: van heel weinig tot heel veel Of: ja/nee	Toelichting	Score
1.	Is er voldoende draagvlak en behoefte?	0-10 pt. (minimaal 6 pt.)	Is er brede lokale en regionale maatschappelijke steun en waaruit blijkt dit? Is het project ontstaan uit een duidelijke behoefte bij de doelgroep? Is dit wat we voor ogen hadden voor Oost-Groningen?	
Onderbouwing: tekst				
2.	Is de continuïteit gewaarborgd?	0-10 pt. (minimaal 4 pt.)	Bevat het plan een borging voor beheer en onderhoud voor de komende 5 (verplichte) jaren en is er zicht op instandhouding na deze periode? Is er (indien van toepassing) een exploitatiebegroting die dit beeld ondersteunt?	
Onderbouwing: tekst				
3.	Value for Money: Is het uitvoerbaar in financiële en organisatorische zin?	0-10 pt. (minimaal 5 pt.)	Is er sprake van voldoende eigen middelen of middelen van derden in het project, waardoor er voldoende cofinanciering is? Is er een sluitend dekkingsplan? Is er bij de projectindieners voldoende expertise om in staat geacht te worden tot uitvoering over te gaan, afgaande op openbare informatie? Maak je met de LEADER-bijdrage het verschil?	
Onderbouwing: tekst				

>

Nummer	Criterium	Beoordeling: Score van 0-10: van heel weinig tot heel veel Of: ja/nee	Toelichting	Score
4.	Is het vernieuwend of onderscheidend?	0-10 pt. (minimaal 5 pt.)	Is het projectidee in de regio of het dorp vernieuwend, is er sprake van een nieuwe aanpak, wordt iets voor de eerste maal georganiseerd of aangepakt? Onderscheidt het project zich ten opzichte van gelijkaardige initiatieven of is het meer een reguliere activiteit?	
Onderbouwing: tekst				
5.	Is het integraal?	0-10 pt. (minimaal 3 pt.)	Heeft het project meerdere doelgroepen en/of dient het meerdere belangen? Hoe groot is het bereik van het project in relatie tot de gevraagde subsidie? Draagt het project bij aan meerdere thema's uit de LOS? Value for Money. Maak je met de LEADER bijdragen het verschil?	
Onderbouwing: tekst				
6.	Heeft het project een voorbeeldfunctie?	0-10 pt. (minimaal 3 pt.)	Kan het project worden gezien als een voorbeeldproject voor anderen binnen of buiten de regio? Is er zicht op spin-off en op een vervolg? Zijn er overdraagbare resultaten die elders toepasbaar zijn en leent het project zich voor kennisdeling?	
Onderbouwing: tekst				
7.	Hoe groot is de mate van samenwerking?	0-10 pt. (minimaal 3 pt.)	Wordt er of is er potentie om samen te werken met andere partijen in de regio? Worden er producten afgenomen van of afgezet bij ondernemers in de regio? Is er sprake van de inzet van vrijwilligers?	
Onderbouwing: tekst				

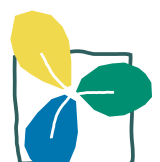
LEADER Oost-Groningen

Postadres
Postbus 610
9700 AP Groningen

www.leaderoostgroningen.nl

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

LEADER
OOST-GRONINGEN